

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Hana Pécsiová

Řízení a výkon rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Řízení a výkon rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Brance u Opavy dne

.....
Hana Pécsiová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při vypracovávání této práce, a dále JUDr. Markétě Novákové za možnost vykonání stáže na Úřadu pro mezinárodní ochranu dětí.

Největší díky však patří mé rodině za bezmeznou podporu při zpracování této práce, jakož i během celých studií na Právnické fakultě Univerzity Palackého.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Právní předpisy vztahující se k problematice mezinárodních únosů dětí	11
1.1 Mezinárodní a unijní právní úprava	11
1.1.1 Úmluva o právech dítěte	11
1.1.2 Haagská úmluva	12
1.1.3 Nařízení Brusel II bis	13
1.1.4 Vztah Haagské úmluvy a Nařízení Brusel II bis	14
1.2 Vnitrostátní právní předpisy	14
2 Vymezení nejdůležitějších pojmů	16
2.1 Mezinárodní únos dítěte	16
2.1.1 Mezinárodní únos	16
2.1.2 Dítě	17
2.2 Místo obvyklého bydliště dítěte	18
2.3 Nejlepší zájem a blaho dítěte	20
2.3.1 Nejlepší zájem dítěte	20
2.3.2 Blaho dítěte	23
2.3.3 Vlastní názor dítěte	23
2.4 Právo péče o dítě	25
2.5 Právo na styk s dítětem	27
3 Řízení o navrácení nezletilého dítěte	29
3.1 Řízení o navrácení nezletilého dítěte dle Haagské úmluvy	29
3.1.1 Průběh řízení	29
3.1.2 Důvody k odepření navrácení dítěte	31
3.2 Řízení o navrácení dle Nařízení Brusel II bis	34
3.2.1 Pravidla k zajištění bezodkladného navrácení dítěte	34
3.2.2 Postup v případě odepření navrácení dítěte	35
3.3 Řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních	35
3.3.1 Zahájení řízení	36
3.3.2 Jednání a vydání rozhodnutí	37
3.3.3 Splnění záruk nebo přijetí jiných vhodných opatření	39
3.3.4 Odvolací řízení	40
4 Výkon rozhodnutí	42

4.1	Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí	42
4.2	Uznání a výkon dle Nařízení Brusel II bis	43
4.2.1	Uznání rozhodnutí ve věcech navrácení dítěte	43
4.2.2	Výkon rozhodnutí ve věcech navrácení dítěte	44
4.3	Výkon rozhodnutí dle zákona o zvláštních řízeních soudních.....	45
Závěr	46
Seznam použitých zdrojů	48
Abstract/Abstract	54
Seznam klíčových slov	56

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Haagská úmluva	Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Nařízení Brusel II bis / Nařízení	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Úmluva o právech dítěte	Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
UMPOD či Úřad	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
ÚS	Ústavní soud
Ústava ČR	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
Návratové řízení	Řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí

Pozn.: Tam, kde je v textu uvedeno číslo paragrafu nebo článku bez dalšího údaje, jde o ustanovení zákona nebo dokumentu, o němž pojednává příslušná kapitola, resp. podkapitola, pokud ze souvislosti nevyplývá něco jiného.

Úvod

Předmětem předkládané diplomové práce je řízení a výkon rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí. Zvolené téma jsem si vybrala, neboť jej považuji za stále dosti aktuální. Vstupem České republiky do Evropské unie nastaly zcela zásadní změny, co se možností vycestování do zahraniční týče. Odpadnutím překážek, jež bránily volnému a svobodnému pohybu osob, došlo k prolomení ostražitosti i v ostatních aspektech života. Není již výjimkou, že studenti využívají příležitosti studovat na zahraničních univerzitách, není již výjimkou, že pracující občané jsou často vysíláni na zahraniční pracovní cesty. Otevřením nových možností, uvolňováním sociálních poměrů, stíráním kulturních rozdílů, stejně jako zvyšováním jazykové vybavenosti obyvatelstva, mělo a má za následek uzavírání stále většího množství přeshraničních svazků, ať již manželských, či partnerských, ze kterých se ale pak rodí děti s rodiči s kulturní i jazykovou odlišností.

Mezinárodními únosy dětí, které jsou předmětem této práce, nejsou českým právním řádem považovány za únosy v trestněprávním slova smyslu, ačkoli jsou mnoha lidmi (možná právě s ohledem na vlastní význam slova „únos“) za trestné považovány, ačkoli v některých státech trestné skutečně jsou.¹ I když ust. § 200 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zná trestný čin označený jako „Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou“, z rozhodnutí Nejvyššího soudu² vydaného již v roce 1980 vyplývá, že „nejde o únos, jestliže rodič násilím nebo lstí odejme dítě druhému rodiči tehdy, když rodiče nežijí spolu, ale dítě se jen fakticky zdržuje u jednoho z rodičů a soud dosud pravomocně nerozhodl, kterému z rodičů se dítě do výchovy svěřuje“. O tento druh únosu nejde ani v případě, že soud již vydal rozhodnutí týkající se výchovy dítěte, ale rodič – únosce se s ním neztotožnil a dítě odmítne vydat.

Mezinárodní únosy dětí jsou Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí označovány jako „rodičovské únosy“³, neboť jsou to právě rodiče, kteří své děti unášejí nejčastěji, a to až v 98 % případů.⁴ Z praxe UMPOD vyplývá, že mezi nejčastější důvody, které vedou jednoho rodiče k „únosu“ svého dítěte patří již výše zmíněná „různorodost kultur“ (kdy až při výchově dítěte může na povrch vyplavat kulturní rozdílnost spojená právě

¹ *Mezinárodní únosy dětí* [online]. Umpod.cz, [cit. dne 7. 12. 2017]. Dostupné na <<https://www.umpod.cz/unosy-deti/>>.

² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 02. 1980, sp. zn. 4 Tz 6/80.

³ *Mezinárodní únosy dětí* [online]. Umpod.cz, [cit. dne 7. 12. 2017]. Dostupné na <<https://www.umpod.cz/unosy-deti/>>.

⁴ CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Násilí v rodině a mezinárodní únos dítěte jako následek. *Právník*, 2014, č. 9, s. 749.

s výchovou dítěte), tzv. „fenomén cizince mezi námi“ (bývá pravidlem, že společná domácnost se nachází v domovském státě pouze jednoho rodiče a druhý rodič je zde cizincem), „neexistence útočiště“ (pokud rodič nežije ve svém domovském státě a dostane se do problému, často nenachází jiného východiska, než je útek), anebo „závislost na druhém rodiči“ (rodič, který zůstává doma s dítětem, se stává, zejm. ekonomicky, závislým na druhém rodiči).⁵

ČR zaznamenala nárůst mezinárodních únosů dětí od roku 2000, kdy zejména díky medializaci několika případů, kupř. kauza Pabla Adriana Santany, Kristýny Fontanive, Sary Barao apod.,⁶ se tato problematika dostala do širšího povědomí veřejnosti. I ze statistik UMPOD⁷ vyplývá zvyšující se počet únosů, přičemž evidentně převažují únosy z ČR do ciziny. Z těchto statistických údajů dále vyplývá, že mezi státy, z nichž jsou děti unášeny nejčastěji patří Slovensko, Velká Británie, Spojené státy americké a Itálie. Není asi překvapením, že státy, kam jsou děti unášeny, jsou značně podobné; jedná se opět o Slovensko, Velkou Británii, ale i Německo a Spojené státy americké.

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Únosy z ČR do ciziny	26	25	42	42	41	42	36
Únosy z ciziny do ČR	17	19	25	20	13	28	32

Mezi hlavní mezinárodní právní předpisy, které upravují problematiku ve věcech mezinárodních únosů dětí, patří Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (dále jen „Haagská úmluva“) a Nařízení (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (dále jen „Nařízení Brusel II bis“).

Do českého právního řádu bylo řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí zavedeno až novelou č. 295/2008 Sb., zákonem, který změnil zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, jakož i zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a to s účinností od 01. 10. 2008. Současná právní úprava tohoto řízení je obsažena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“).

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí byl zřízen na základě ust. § 3 odst. 1 ZSPOD jako ústřední orgán pro ČR a jako orgán sociálně-právní ochrany dětí s celostátní působností

⁵ Tamtéž, s. 748.

⁶ BAKEŠ, Milan, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, s. 28.

⁷ Informace byly autorce sděleny UMPOD během její stáže u Úřadu.

se sídlem v Brně.⁸ Úkoly svěřené Úřadu jsou vypočteny v čl. 7 Haagské úmluvy, ale mezi nejdůležitější patří spolupráce jak s vnitrostátními orgány, tak i s ústředními orgány jiných členských států, snaha o zjištění pobytu dítěte, snaha ochránit dítě před způsobením další újmy či snaha o zajištění dobrovolného návratu dítěte.

Úřad je nezbytným článkem při snaze o vyřešení mezinárodních únosů dětí. Byl zřízen za účelem usnadnění spolupráce mezi smluvními státy. Jeho nezbytnost autorka spatřuje zejména ve skutečnosti, že avizovaná spolupráce probíhá na „neformální“ úrovni, zejména prostřednictvím e-mailové komunikace, díky které může Úřad téměř okamžitě reagovat (Úřad udává lhůtu 7 dní od obdržení žádosti z jiného ústředního orgánu).⁹

Hlavním cílem této diplomové práce je celkově zmapovat problematiku mezinárodních únosů dětí (z civilněprávního hlediska), včetně vymezení souvisejících pojmů, jakými jsou obvyklé bydliště nebo nejlepší zájem dítěte. Dalším cílem je analýza řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí dle jednotlivých právních předpisů, tyto porovnat a zhodnotit jejich dostatečnost, resp. nedostatečnost, a případně také navrhnout změnu právní úpravy *de lege ferenda*. Výzkumné otázky, na něž se autorka v průběhu práce bude snažit nalézt odpověď, jsou tyto: Je právní úprava mezinárodních únosů dětí v souladu s relevantními mezinárodními smlouvami? Je rozsah právní úpravy mezinárodních únosů dětí dostatečný? Jak jsou vykládány pojmy obvyklého bydliště a nejlepšího zájmu dítěte?

Diplomová práce je, kromě tohoto úvodu, složena ze čtyř systematicky členěných kapitol a závěru. V kapitole první budou představeny relevantní právní předpisy, včetně jejich cílů. V kapitole druhé budou vymezeny stěžejní právní pojmy, jejichž výklad je nezbytný pro pochopení předmětné právní materie. Ve třetí kapitole bude rozebráno Návratové řízení dle jednotlivých dotčených právních předpisů s důrazem na rozdíly jednotlivých řízení či jiná specifika. Kapitola čtvrtá bude věnována výkonu rozhodnutí o navrácení ve věcech mezinárodních únosů dětí.

Hlavními metodami diplomové práce je analýza právních předpisů upravujících problematiku mezinárodních únosů dětí, jakož i související judikatury. Autorka dále užívá metodu komparace, a to jak při definování nejdůležitějších pojmů, tak i samotného řízení obsaženého v Haagské úmluvě, Nařízení Brusel II bis a vnitrostátní právní úpravě.

⁸ JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, č. 8, s. 339.

⁹ NOVÁKOVÁ, Markéta. *Questionnaire concerning the practical operation of the 1980 Convention* [online]. Hcch.net, [cit. dne 25. 11. 2017]. s. 4 <<https://assets.hcch.net/docs/85c2ce9b-2e0e-4e67-aad6-1c0c8c441a00.pdf>>.

Při psaní této práce autorka vycházela zejména z jednotlivých právních předpisů a k nim dostupné komentářové literatury. K prohloubení znalostí byly dále užity knižní a časopisecké zdroje, ať již českého nebo zahraničního původu. V neposlední řadě autorka vycházela také z poznatků učiněných během státního ústředního úřadu na UMPOD vykonané v dubnu roku 2017.

Další podstatné informace autorka získala z české i zahraniční judikatury, zejm. z rozhodnutí Soudního dvora evropské unie¹⁰, který se zabývá obecnými právy dítěte tak, jak jsou definována v Úmluvě o právech dítěte¹¹, a z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Rozhodnutí ESLP byla získána z databáze INCADAT, která byla zřízena Haagskou konferencí a jako taková se vztahuje k Haagské úmluvě z roku 1980. Uvedená databáze obsahuje kromě rozhodnutí ESLP také rozhodnutí soudů členských států týkající se problematiky stanovené v Haagské úmluvě. Kromě databáze INCADAT byla využita také databáze HUDOC obsahující rovněž některá rozhodnutí ESLP. Judikatura českých soudů byla získána z databáze NALUS (rozhodnutí Ústavního soudu), a v případě rozhodnutí Nejvyššího soudu, z internetových stránek tohoto soudu. Veškerá citovaná rozhodnutí byla získána v průběhu září a října 2017.

¹⁰ Rozhodnutí SDEU byly získány z veřejného rejstříku dostupné na <<https://curia.europa.eu/>>.

¹¹ *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte* [online]. 1. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016 [cit. dne 24. 11. 2017]. s. 29. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_CES.pdf>.

1 Právní předpisy vztahující se k problematice mezinárodních únosů dětí

1.1 Mezinárodní a unijní právní úprava

1.1.1 Úmluva o právech dítěte

Ačkoli se Úmluva o právech dítěte úpravou řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí přímo nezabývá, je jedním z nejdůležitějších mezinárodních instrumentů obsahujících úpravu práv dítěte, a proto považuji za nezbytné ji zahrnout do relevantních předpisů.

Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN v New Yorku dne 20. 11. 1989. Na základě Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. byla Úmluva o právech dítěte závazná také pro Českou a Slovenskou federativní republiku, a to s účinností od 06. 02. 1991. V souladu s ústavním zákonem České národní rady č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky, který v souvislosti se zánikem České a Slovenské federativní republiky zakotvil kontinuitu ústavních zákonů, zákonů a ostatních právních předpisů (čl. 1 odst. 1), jakož i práv a závazků vyplývajících z mezinárodního práva (čl. 5 odst. 2), je Úmluva o právech dítěte pro ČR platná s účinností od jejího vzniku, tj. od 01. 01. 1993.

Úmluva o právech dítěte jako ratifikovaná a vyhlášená mezinárodní lidskoprávní smlouva je součástí právního řádu ČR. Pokud by Úmluva o právech dítěte stanovila něco jiného než zákon, užije se této mezinárodní smlouvy.¹² Z odborné literatury¹³ vyplývá, že pod pojmem „zákon“ se rozumí pouze „obyčejný“ zákon, nikoli zákon ústavní. V případě přijímání mezinárodní smlouvy se totiž obě komory Parlamentu usnází většinou prostou, stejně jako v případě „obyčejných“ zákonů, kdežto při přijímání ústavních zákonů je potřeba většina kvalifikovaná.

Úmluva o právech dítěte je jedním z nejdůležitějších mezinárodních právních předpisů vztahujících se k právům dětí. O této skutečnosti svědčí i fakt, že byla přijata všemi členskými státy OSN (celkově 196),¹⁴ vyjma Spojených států amerických (i když těmi byla alespoň podepsána) a Somálska (kde k ratifikaci nedošlo z důvodu přetrvávající špatné

¹² čl. 10 Ústavy ČR.

¹³ MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan. In SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 128-129 (čl. 10).

¹⁴ *United Nations Treaty Collection - 11. Convention on the Rights of the Child* [online]. Treaties.un.org, [cit. dne 24. 11. 2017]. Dostupné na <https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en>.

politické situace).¹⁵

Úmluva o právech dítěte pojímá práva dítěte zcela komplexně; je uvozena preambulí, která vyzdvihuje důležitost rodiny jako základní jednotky společnosti, jakož i dříve přijaté mezinárodní dokumenty týkající se práv dítěte; následuje 54 článků rozdělených do 3 částí. První část obsahuje výčet práv dítěte s důrazem na práva občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní; část druhá se soustředí na její dodržování a případnou kontrolu Výborem pro práva dítěte OSN; část třetí pak přibližuje způsob jejího přijetí jednotlivými státy.¹⁶

1.1.2 Haagská úmluva

Haagská úmluva byla přijata během Haagské konference konané dne 25. 10. 1980 jako jedna z několika významných úmluv vztahujících se k dodržování práv dětí. Česká republika k Haagské úmluvě přistoupila k 28. 12. 1992 a je jí vázána od 01. 03. 1998.¹⁷ V souladu s čl. 42 a čl. 26 odst. 3 uplatnila ČR výhradu, kterou vyjádřila svůj nesouhlas s povinností hradit výdaje, resp. náklady řízení vznikající z případné účasti právního zástupce navrhovatele.¹⁸

V současné době se k Haagské úmluvě hlásí 98 států, mezi něž se řadí jak členské státy Haagské konference, tak i státy nečlenské, přičemž mezi posledními přistoupivšími jsou Pákistán, Jamajka a Tunisko.¹⁹ I když tedy Haagská úmluva není považována za úmluvu univerzální, je, i s ohledem na množství smluvních států a na význam v oblasti ochrany práv dítěte,²⁰ hlavním pramenem mezinárodního práva upravujícího mezinárodní únosy dětí.²¹

Hlavní cíle Haagské úmluvy jsou vymezeny v čl. 1 a patří k nim nejen samotná ochrana dětí před nežádoucími účinky „únosu“ a zajištění neprodleného návratu do státu

¹⁵ BŮŽEK, Antonín. *Století dítěte a práva dítěte*. [online]. Dcicz.org, [cit. dne 10. 11. 2017]. s. 10, Dostupné na <http://www.dcicz.org/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf>.

¹⁶ Tamtéž, s. 6.

¹⁷ VESELÁ, Radomíra, HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008, s. 23.

¹⁸ Čl. 26 odst. 3 odkazuje na čl. 26 odst. 2, který zakazuje ústředním orgánům smluvních států ukládat navrhovateli poplatky související s podáním návrhu, jakož i případné náklady řízení vznikající z účasti právního zástupce nebo jiného poradce.

¹⁹ 28: *Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction - Number of Contracting Parties* [online]. Hcch.net, [cit. dne 20. 12. 2017]. Dostupné na <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=24>>.

²⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. K problematice občanskoprávních aspektů mezinárodních únosů dětí. *Právní rozhledy*, 2000, č. 8, s. 336.

²¹ NOVÝ, Zdeněk. Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o civilních aspektech únosů dětí ve světle lidskoprávních závazků ČR. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13-14, s. 457.

jejich obvyklého bydliště, ale i snaha odradit potenciální únosce.²² Haagská úmluva upřednostňuje návrat dítě, čímž se snaží zajistit, aby rozhodnutí ve věci samé (tj. ve věci práva péče o dítě) nebylo ovlivněno změnou okolností způsobenou jednáním jedné ze stran.²³

V souladu s Haagskou úmluvou i Nejvyšší soud ve svém rozsudku²⁴ zdůraznil, že: „*Skutečnou obětí únosů je totiž dítě samotné, které trpí náhlým narušením své stability, traumatickou ztrátou rodiče, který zajišťoval jeho výchovu, nejistotou a frustrací spojenou s nutností přizpůsobit se cizími jazyky, neznámým kulturním podmínkám, učitelům příbuzným.*“

1.1.3 Nařízení Brusel II bis

Nařízení Brusel II bis bylo přijato Radou EU dne 27. 11. 2003 jako nařízení (ES) č. 2201/2003. V souladu s čl. 72 Nařízení vstoupilo v platnost ke dni 01. 08. 2004 a ke dni 01. 03. 2005 nabylo účinnosti. S ohledem na čl. 10a Ústavy a čl. 88 Smlouvy o fungování EU,²⁵ je Nařízení Brusel II bis přímo použitelné, což znamená, že v ČR vyvolává zamýšlené účinky (je právně vynutitelné), aniž by k jeho provedení bylo nutné vydávat vnitrostátní právní předpis.

Nařízení patří mezi základní právní předpisy EU upravující soukromoprávní poměry vyplývající z rodinného života a uplatní ve všech členských státech EU s výjimkou Dánska.²⁶ Jednak stanovuje pravidla pro určování mezinárodní příslušnosti ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti,²⁷ jednak upravuje uznávání a výkon rozhodnutí mezi jednotlivými členskými státy a administrativní spolupráci jejich orgánů.²⁸

Stejně jako u Haagské úmluvy i základními cíli Nařízení je snaha zabránit, aby protiprávním přemístěním nebo zadržením ztratily soudy původního státu mezinárodní

²² PÉREZ-VERA, Elisa. Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention. In: *Hague Conference on Private International Law* [online]. 1982. bod 17. [cit. dne 2017-10-04]. Dostupné na <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779>

²³ Tamtéž. bod 71.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05. 03. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

²⁵ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2016/C 202/01) publikované v Úředním věstníku Evropské unie, Svazek 59 ze dne 07. 06. 2016

²⁶ čl. 2 bod 3 Nařízení.

²⁷ čl. 1 odst. 1 písm. a), b) Nařízení.

²⁸ ZAVADILOVÁ, Marta, TURONOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*. 2010, č.7, s. 247

pravomoc ve věcech rodičovské zodpovědnosti, a zajištění co možná nejrychlejšího navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště.²⁹

1.1.4 Vztah Haagské úmluvy a Nařízení Brusel II bis

Vztah Haagské úmluvy a Nařízení Brusel II bis je nutné zvažovat pouze v řízení mezi členskými státy EU (s výjimkou Dánska), v rámci kterého se oba předpisy užijí vedle sebe. V případě Návrátového řízení mezi členským státem EU a státem nečlenským se použije pouze Haagská úmluva.³⁰

I když bod 17 preambule Nařízení Brusel II bis konstatuje, že by se Haagská úmluva měla užívat i nadále, není tím zamýšlena úprava jejich vzájemné přednosti. Výslovně je vztah Haagské úmluvy a Nařízení Brusel II bis totiž upraven v čl. 60 Nařízení, který stanoví, že pokud bude určitá materie řešena oběma předpisy, pak má přednost Nařízení. I když tak Haagská úmluva zůstala hlavním právním předpisem v otázce mezinárodních únosů dětí, je nutno zohlednit použití Nařízení, které ale ve vztahu Haagské úmluvě úpravu některých otázek pouze zpřisňuje (kupř. „*pravidla pro soudní příslušnost ve prospěch soudů země původu, resp. obvyklého bydliště*“).³¹

Ústavní soud³² uvedl, že hlavní „*přidanou hodnotou*“, o kterou Nařízení Brusel II bis Haagskou úmluvu převyšuje je „*přímá spolupráce mezi státními orgány členských států*“, která je možná právě s ohledem na vytvoření jednotného evropského prostoru.

1.2 Vnitrostátní právní předpisy

Zákon o zvláštních řízeních soudních jako hlavní vnitrostátní právní předpis obsahuje zvláštní ustanovení pro řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí, která je systematicky zařazena v části druhé (Zvláštní řízení), hlavně páté (Řízení ve věcech rodinněprávních), v oddílu pátém (Péče soudu o nezletilé), konkr. v ustanoveních § 478-491.

Na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, ZŘS již obsahuje ustanovení, kdo je v řízeních ve věcech mezinárodních únosů dětí jmenován opatrovníkem (dle § 482 orgán sociálně-právní ochrany dětí). Naopak, od předchozí právní úpravy státní zastupitelství

²⁹ DAVID, Ludvík a kol. Čl.10 Příslušnost v případech únosu dítěte. In DAVID, Ludvík a kol. *Nařízení o uznávání rozhodnutí ve věcech manželských ("Brusel II bis"): Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. dne 15. 10. 2017]. ASPI_ID KO32003R2201CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

³⁰ BAKEŠ, Milan, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, s. 29.

³¹ *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte* [online]. 1. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016 [cit. dne 24. 11. 2017]. s. 86. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_CES.pdf>.

³² Nález Ústavního soudu ze dne 08. 09. 2015, sp. zn. II ÚS 3742/14.

již nemůže vstoupit do Návrátového řízení, a to i přesto, že dle důvodové zprávy³³ se postavení státního zastupitelství novelou nezměnilo. Mohu jen souhlasit s názorem³⁴, že by „navrácení“ řízení ve věch mezinárodních únosů dětí k řízením, do nichž může vstoupit státní zastupitelství mohlo pomoci k urychlení řízení, hlavně z případech, kdy je místo pobytu často měněno.

Dle důvodové zprávy k ZŘS byly hlavními důvody pro legislativní změnu řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí hlavně rekonstrukce soukromého práva hmotného (tedy přijetí OZ), historické souvislosti (stejně jako OZ i ZŘS vychází z vládní osnovy občanského zákoníku z roku 1937)³⁵, srovnání s dalšími státy EU a odlišnost řízení sporného od řízení nesporného, resp. řízení zvláštních.³⁶ Řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí již není považováno za řízení sporné, ale s ohledem na své zařazení je řízením zvláštním s prvky řízení nesporného.³⁷

V souladu s ust. § 1 ZŘS se subsidiárně použije také OSŘ, který nelze použít v případech, kdy je daná právní materie upravena ZŘS. V případech, kdy je předmětná záležitost upravena jak OSŘ, tak i ZŘS, a tyto úpravy si neodporují, použijí se vedle sebe (kupř. u odvolacího řízení, kdy § 28 ZŘS pouze zakotvuje princip neúplné apelace). V případech, kdy předmětná záležitost není ZŘS upravena vůbec, použije se pouze OSŘ (kupř. způsobilost účastníků řízení, zastoupení, doručování apod.).³⁸

³³ Tamtéž, s. 124.

³⁴ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava a kol. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 214.

³⁵ *Důvodová zpráva k zákonu č. 112/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních*. Součást sněmovního tisku 931/0 [online]. psp.cz, s. 110. [cit. dne 15. 10. 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

³⁶ Tamtéž, s. 107.

³⁷ Tamtéž, s. 185.

³⁸ MACKOVÁ, Alena. In MACKOVÁ, Alena a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 30. (§ 28).

2 Vymezení nejdůležitějších pojmů

2.1 Mezinárodní únos dítěte

2.1.1 Mezinárodní únos

Při výkladu pojmu mezinárodního únosu je potřeba si nejprve vymežit, co se rozumí pod pojmem „mezinárodní“. Mezinárodní právo soukromé je označováno jako „mezinárodní“, neboť se jedná o právo upravující poměry soukromého práva s cizím prvkem, kterým může být účastník řízení, předmět řízení či procesněprávní úkone.³⁹ Mezinárodní únosy nejsou představovány ani jednou z výše uvedených kategorií. Mezinárodním prvkem v případě mezinárodních únosů dětí je mezinárodní přesah únosu, tedy to, že se jedná o „únos“ z jednoho státu do jiného, resp. mimo stát obvyklého bydliště dítěte (k tomuto podrobněji v bodu 2.2).

Prvním mezinárodněprávním instrumentem, který pojem mezinárodního únosu vymežil, je Haagská úmluva, která jej v čl. 3 definuje jako „*protiprávní přemístění nebo zadržení*“. Jednání je považováno za protiprávní, pokud:

- a) *bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením,*
- b) *v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby nedošlo k přemístění či zadržení.*“

V souladu s citovaným článkem může právo péče o dítě vyplývat jak ze zákona, tak i ze soudního nebo správního rozhodnutí či z dohody platné dle právního řádu daného státu.

Abychom tedy mohli hovořit o únosu dítěte předpokládaném Haagskou úmluvou, musí být porušeno právo péče, které bylo rodičem – neúnoscem v době únosu skutečně vykonáváno, a (současně) k únosu došlo bez souhlasu tohoto rodiče, který se se situací

³⁹ HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé. Procesní otázky*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 17.

nesmířil (protiprávní přemístění), anebo tento rodič souhlas poskytl, ale pouze na omezenou dobu, která již vypršela (protiprávní zadržení). Oba předpoklady musí být splněny současně.⁴⁰

Vymezení pojmu „únos“ nalezneme i v Nařízení Brusel II bis, který se ale od výkladu dle Haagské úmluvy příliš neliší, když jej čl. 2 odst. 11 definuje jako „*neoprávněné odebrání nebo zadržení*“, kterým je porušováno skutečně vykonávané právo péče o dítě.

2.1.2 Dítě

Dalším pojmem nezbytným pro vymezení předkládaného tématu je „dítě“. Dítě je Úmluvou o právech dítěte definováno jako „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“

V českém právním prostředí je pojem dítěte užíván ve dvojitým pojetí; jednak se jím myslí, jakákoliv fyzická osoba v případech, kdy o této hovoříme ve vztahu k jejím rodičům, jednak je jím myšlen nedospělý člověk, který s ohledem na nízký věk a nižší rozumovou vyspělost, vyžaduje vyšší míru ochrany.⁴¹

I českým právem je pojem částečně definován v ust. § 2 odst. 1 ZSPOD, když uvádí, že „*dítětem se rozumí nezletilá osoba*“. Termín „nezletilá osoba“ není v českém právním řádu charakterizován, nicméně obsah pojmu souvisí s ust. § 30 odst. 1 OZ, který stanovuje, že „*zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku*“. V souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu⁴² osoba dovrší osmnáct let na samém začátku dne, který se svým číslem i měsícem shoduje se dnem, kdy se před osmnácti lety narodila.

Ačkoli by se z výše uvedeného mohlo zdát, že se o mezinárodní únos bude jednat vždy pokud bude protiprávně přemístěno nebo zadrženo nezletilý mladší osmnácti let, není tomu tak, neboť Haagská úmluva výslovně stanoví, že se této úmluvy neužije, „*pokud dítě dosáhlo věku šestnácti let*“.

Jelikož Nařízení neuvádí, co rozumí pod pojmem dítě,⁴³ a v souladu s čl. 10 Ústavy⁴⁴ tak platí, že Haagská úmluva se uplatní před vnitrostátní úpravou, a předmětem řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí tak jsou osoby mladší šestnácti let.

⁴⁰ CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Násilí v rodině a mezinárodní únos dítěte jako následek. *Právník*, 2014, č. 9, s. 70.

⁴¹ SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, č. 3, s. 17.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Cz 45/87 ze dne 23. 12. 1987 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 9-10/1988, pod č. 30)

⁴³ V souladu s bodem 17 preambule Nařízení užití Haagské úmluvy a jejího pojetí dítěte, co by osoby mladší 16 let.

2.2 Místo obvyklého bydliště dítěte

Význam pojmu obvyklého bydliště je důležitým faktorem pro posouzení, zda došlo či nedošlo k mezinárodnímu únosu dítěte. Obvyklé bydliště je hraničním určovatelem pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské odpovědnosti a užívaným namísto domicilu či státní příslušnosti. Stejně jako jiné v Nařízení užitě instituty podléhají v souladu s čl. 267 písm. b)⁴⁵ Smlouvy o Evropské unii⁴⁶ závaznému výkladu SDEU, který při svém rozhodování postupuje nezávisle na právních řádech členských států EU, přičemž zohledňuje systematické zařazení institutu v právním aktu, jakož i zamyšlené cíle právní úpravy.⁴⁷

Čl. 3 Haagské úmluvy, jakož i čl. 2 odst. 11 Nařízení Brusel II bis, uvedený pojem užívají, aniž by jej blíže definovaly. Oba právní akty tak činí zcela záměrně, neboť obvyklé bydliště nevyjadřuje vztah v právním slova smyslu, nýbrž faktický vztah mezi osobou a místem, ve kterém se nacházejí její skutečné zájmy, přičemž tyto je nutno zjišťovat samostatně v každém řízení, není možné je právně formulovat.⁴⁸

Není možné odhlédnout ani od terminologické nepřesnosti způsobené nepřesným překladem anglického pojmu *habitual residence*, kdy tento je překládán jednak jako obvyklý pobyt, jednak jako obvyklé bydliště.⁴⁹ Autorky článku se přiklánějí k užívání pojmu „pobyt“,⁵⁰ neboť tento by měl vyjadřovat určitou trvalost, tedy úmysl pobývat na určitém území dlouhodobě.⁵¹

Od obvyklého bydliště je nutné odlišovat pouhou fyzickou přítomnost dítěte, na základě které lze subsidiárně určit mezinárodní příslušnost k rozhodování o navrácení dítěte (ta se ale uplatní se až v případě, kdy není mezinárodní příslušnost možné určit na základě

⁴⁴ Čl. 10 Ústavy stanoví, že: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“ Z právě citovaného vyplývá, že, jelikož Haagská úmluva je předpis vyšší právní síly, uplatní se přednostně před vnitrostátní úpravou.

⁴⁵ Jedná se o platné a konsolidované znění – Autorky v článku ještě odkazují na čl. 234 písm. b).

⁴⁶ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (2016/C 202/01) publikované v Úředním věstníku Evropské unie, Svazek 59 ze dne 07. 06. 2016

⁴⁷ ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*. 2010, č.7, s. 247.

⁴⁸ Tamtéž s. 248.

⁴⁹ PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

⁵⁰ Shodně i Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 30 Cdo 2244/2011 ze dne 27. 09. 2011.

⁵¹ ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*. 2010, č.7, s. 248.

obvyklého bydliště).⁵² Soud státu obvyklého bydliště má totiž jak po skutkové, tak i po právní stránce nejlepší postavení k vydání rozhodnutí ve věci samé.⁵³

S ohledem na skutečnost, že pojem obvyklého bydliště nebyl platnými normami definován, bylo potřeba, aby byl vyložen příslušnými soudy. Prvním rozhodnutím, v němž byl pojem obvyklého bydliště vyložen, bylo rozhodnutí SDEU věci A sp. zn. C-523/07 ze dne 02. 04. 2009. SDEU rozhodoval o předběžné otázce týkající se výkladu Nařízení Brusel II bis podané finským soudem. Děti finského původu se v roce 2001 přestěhovaly spolu se svou matkou a jejich nevlastním otcem do Švédska. V roce 2005 rodina zamířila na dovolenou do Finska, kde bydleli v kempech ubytování v karavanech, aniž by děti chodily do školy. Ještě téhož roku matka místních orgánů o ubytování, načež děti byly matce odebrány a umístěny do náhradní péče, neboť dle rozhodnutí tamních úřadů zůstaly opuštěné. Po potvrzení rozhodnutí odvolacím orgánem, se matka obrátila rovněž na finský Nejvyšší soud, u něhož žádala zrušení obou rozhodnutí, a navrácení dětí do její péče, přičemž se odvolávala na nedostatek pravomoci finských orgánů, a to z důvodů trvalého bydliště dětí ve Švédsku.

SDEU v bodu 33 předmětného rozhodnutí zdůraznil, že fyzická přítomnost dítěte v jednom členském státu není sama o sobě dostatečná ke stanovení toho, že dítě má v tomto členském státu obvyklé bydliště. V bodu 38 pak SDEU uvedl, že kromě fyzické přítomnosti dítěte, je třeba vzít v úvahu také další okolnosti, které budou dokládat, že pobyt dítěte na určitém území není pouze dočasný. Budou to takové skutečnosti, které vykazují určitou míru začlenění dítěte do společenského i rodinného života (zejm. s ohledem na integraci rodičů pořízením nebo pronájemem obydlí, nebo jako v tomto případě žádost matky o ubytování u finských orgánů sociální péče).

Ve výroku II. SDEU shrnul že, při rozhodování, kde se nachází obvyklé bydliště dítěte, musí soudy přihlídnout „*k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě.*“ Uvedené znaky nejsou SDEU zařazeny podle své důležitosti a v rámci rozhodovacího procesu je třeba jim přisoudit stejný význam.⁵⁴

⁵² ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*, 2010, č.7, s. 249.

⁵³ NOVÝ, Zdeněk. Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o civilních aspektech únosů dětí ve světle lidskoprávních závazků ČR. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13-14, s. 457.

⁵⁴ PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

V dalším rozhodnutí SDEU⁵⁵ rozhodoval opět o předběžné otázce vyslovené britským soudem. I ten žádal o vyložení pojmu „obvyklého bydliště“, tentokrát ale ve vztahu k dítěti, které bylo pouhým kojencem a které v novém státě pobývalo pouze pár dní. V tomto případě SDEU dodal, že, na rozdíl od výše citovaného rozhodnutí, je třeba přihlídnout také k důvodům, které matku vedly k přestěhování a z důvodu věku dítěte i „*k zeměpisnému a rodinnému původu matky, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě.*“

2.3 Nejlepší zájem a blaho dítěte

2.3.1 Nejlepší zájem dítěte

Pojem „zájem dítěte“ je obsažen v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, který uvádí, že: „*zájem dítěte musí být předním hlediskem jakékoli činnosti týkající se dětí.*“ Stejně jako citovaná Úmluva o právech dítěte, tak i Haagská úmluva a ZSPOD považují zájem dítěte za hlavní hledisko při rozhodování soudů,⁵⁶ i když zájmy rodičů, zejm. zájem rodiče na pravidelném styku s dítětem, jsou také důležitým faktorem.⁵⁷ Z vnitrostátních právních předpisů s pojmem nejlepšího zájmu dítěte pracuje i občanský zákoník, a to v ustanoveních upravujících určování rodičovství (ust. § 792 nebo § 793 OZ) osvojení (ust. § 806 OZ), rodičovskou odpovědnost nebo úpravu styku rodičů.

I přes to, že je tento pojem značně používán, jeho definice není nikde obsažena. Souhlasím s názorem,⁵⁸ že by jeho definování bylo spíše na škodu, neboť by tím došlo ke zobecnění toho, co je pro děti nejlepší, což je samozřejmě nesmyslné. Stejně jako každé dítě má individuální a sobě specifickou osobnost, tak i každý případ stojí na odlišných skutkových základech. Proto nelze zobecnit, co je v nejlepším zájmu dítěte, a k vymezení nejlepšího zájmu musí docházet pouze v návaznosti na konkrétní řízení, s ohledem na specifické okolnosti každého případu.⁵⁹

Obsahem pojmu jsou dvě hlavní hlediska. Za prvé je to zájem dítěte na udržení stávajících rodinných vztahů, ovšem za předpokladu, že tyto jsou pro něj vhodné a prospěšné, za druhé je

⁵⁵ Rozsudek ve věci Mercredi v. Chaffé ze dne 22. 12. 2010, sp. zn. C 497/10 PPU.

⁵⁶ BAKEŠ, Milan, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, s. 31.

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 09. 05. 2017, sp. zn. II ÚS 378/17.

⁵⁸ RADVANOVA, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 19.

⁵⁹ Tamtéž, s. 32.

to zájem dítěte na možnosti vyrůstat v prostředí, které by negativně neovlivňovalo jeho psychický i fyzický vývoj.⁶⁰

Prvním rozhodnutím ESLP, jehož předmětem bylo také posouzení nejlepšího zájmu dítěte, je rozsudek ve věci Maumousseau a Washington proti Francii, č. 39388/05 ze dne 06. 12. 2007, v němž ESLP judikoval, že v nejlepší zájmu dítěte v první řadě je nebýt odebráno jednomu ze svých rodičů. ESLP dále prohlásil, že, co nejdříve po splnění podmínek pro uplatnění Haagské úmluvy, je třeba obnovit předešlý faktický stav, aby bylo zabráněno právnímu zakotvení neoprávněně způsobené změně faktického stavu. K ochraně nejlepšího zájmu dítěte ESLP soudy členských států zavázal, aby za tímto účelem „*důkladně prověřili celkovou rodinnou situaci, jakož i celou skupinu faktorů, zvláště pak faktory faktické, emocionální, materiální a zdravotní povahy.*“⁶¹

Dalším z významných rozhodnutí ESLP, je jednomyslný rozsudek Velkého senátu⁶² ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku č. 41615/07 ze dne 08. 01. 2009, který také zdůraznil individuální okolnosti každého případu. Uvedl i demonstrativní výčet skutečností, které by soudy při svém rozhodování měly zohlednit, kupř. věk dítěte, jeho zralost, přítomnost (resp. nepřítomnost) jeho rodičů, jeho prostředí či zkušenosti. Aby skutečnosti prokazující nejlepší zájem dítěte byly určeny co nejlépe, je tento úkol primárně určen vnitrostátním orgánům, které často mají přímý kontakt s dotčenými osobami. Za tímto účelem je těmto orgánům svěřena určitá volnost k posouzení jednotlivých okolností případu, ale, jak ESLP vzápětí dodává, tato volnost i nadále podléhá evropskému dohledu.

Ve věci Haase proti Německu, č. 11057/02 ze dne 08. 04. 2004 ESLP rozhodoval za situace, kdy dítě bylo umístěno do dočasné péče (mimo péči rodičů) Konstatoval, že všechna opatření, která jsou během dočasné péče prováděna, mají směřovat ke konečnému cíli, kterým má být znovu spojení rodičů a dítěte. V tomto ohledu musí být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi zájmem dítěte, které zůstává v dočasné péči, a zájmy rodičů. Při vyvažování těchto dvou hledisek má být přikládána zvláštní důležitost nejlepším zájmům dítěte, které mohou, v závislosti na jejich povaze a závažnosti, převažovat nad zájmy rodičů. Na druhou stranu zájmy rodičů budou jedním z důležitých faktorů a soud by je při svém rozhodování měl vzít v potaz.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 05. 2017, sp. zn. II ÚS 378/17.

⁶¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Maumousseau a Washington proti Francii, č. 39388/05 ze dne 06. 12. 2007, b. 74

⁶² Velkému senátu jsou postupovány výjimečné případy, o nichž může být rozhodnuto v rozporu s dříve vyneseným rozhodnutím ESLP. Citováno z: *ESLP v 50 otázkách* [online]. Evropský soud pro lidská práva, 2012, Echr.coe.int, s. 5 [cit. dne 14. 11. 2017]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/50questions_CES.pdf>.

V neposlední řadě Velký senát ESLP ve věci X. proti Lotyšsku č. 27853/09 ze dne 26. 11. 2013 shrnul, že, i když musí existovat rovnovážný stav mezi protilehlými zájmy, tj. zájmem rodičů, zájmem dítěte a veřejným zájmem, nejlepší zájem dítěte musí být převažující.

V českém právním prostředí byl nejlepší zájem dítěte vyložen v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ve věci sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 ze dne 26. 04. 2012. Ačkoli se uvedené rozhodnutí týkalo zkoumání zájmu dítěte v případě popření otcovství, NS uvedl, že rozhodovací činnost soudu, kdy soud musí často rozhodovat o protichůdných zájmech účastníků, staví do popředí zájem dítěte tak, aby bylo nalezeno stabilní a dlouhodobé řešení. V souvislosti s uvedenou hypotézou NS odkázal i na další články Úmluvy o právech dítěte, neboť zájem dítěte musí být vnímán v souvislosti s jejími dalšími zásadami, kupř. zákazem diskriminace (čl. 2 Úmluvy o právech dítěte), právem na život (čl. 6 Úmluvy o právech dítěte) a participačními právy (čl. 12 Úmluvy o právech dítěte). Nicméně i ve vztahu k těmto ostatním zásadám musí být zájem dítěte na prvním místě. Soudy musí vycházet z uspokojování „základních potřeb dítěte (jako je kupř. výživa, bydlení nebo zdraví), dále z jeho rozvoje, názorů a přání dítěte, totožnosti dítěte, citového spojení, jeho zdraví, bezpečí, ochrany, zaopatření, péče, soudržnosti rodiny, trvalosti domova, vazeb dítěte na kamarády, ze školních vztahů, rizik náhradní péče, kulturního pozadí či náboženské víry“.

Rovněž Ústavní soud ČR se zabýval nejlepším zájmem dítěte. Ve svých rozhodnutích hlavně zdůraznil, že „skutečnou obětí únosů je totiž dítě samotné, které trpí náhlým narušením své stability, traumatickou ztrátou rodiče, který zajišťoval jeho výchovu, nejistotou a frustrací spojenou s nutností přizpůsobit se cizímu jazyku, neznámým kulturním podmínkám, učitelům, příbuzným.“⁶³ Děti nejsou majetkem rodičů, nýbrž jsou individualitami s vlastními potřebami. Zájem dítěte má převážet nad zájmy rodičů, zejména „právo na pravidelný kontakt s dítětem zůstávající relevantním hlediskem při vyvažování dotčených zájmů“.⁶⁴

Zásadu nejlepšího zájmu dítěte je tedy nutné vykládat v souvislosti s každým jednotlivým případem vždy s přihlédnutím k výše uvedeným hlediskům. Daný případ je nutno posuzovat z dlouhodobější perspektivy, za účelem dosažení určité stability v životě dítěte.⁶⁵ Ačkoli by zásada nejlepšího zájmu dítěte měla být prvořadým kritériem, nesmí být aplikováno automaticky, ale třeba ji poměřovat i vzhledem k jiným hlediskům, kupř. právům rodičů.⁶⁶

⁶³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 05. 2017, sp. zn. II. ÚS 1080/17.

⁶⁴ Nález ÚS ČR ze dne 08. 09. 2015, sp. zn. ÚS 3742/14 (bod 13).

⁶⁵ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 32.

⁶⁶ Tamtéž, s. 33.

I když existuje obecně uznávaná premisa, že v nejlepším zájmu dítěte je jeho navrácení do místa obvyklého bydliště, nelze jí považovat vždy za všeobecně správnou. Dle Rony Schuz je uvedený předpoklad správný pouze tehdy, když obvyklé bydliště respektuje nejvhodnější zájmy dítěte a pokud je místo obvyklého bydliště vhodným místem k vyslechnutí případu.⁶⁷

2.3.2 Blaho dítěte

S nejlepším zájmem dítěte neodmyslitelně souvisí rovněž jeho blaho. Čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte stanoví, že: „*Státy (...) se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců...*“.

V českém právním řádu, je pojem blaha dítěte výslovně zmíněn pouze v ust. § 5 ZSPOD, který stanoví, že *předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte (...)*. V OZ tento pojem výslovně nenalezneme, je ovšem potřeba číst mezi řádky jednotlivých ustanovení, zejména těch, která zakotvují povinnost orgánů přihlídnout k názorům a pocitům dítěte v případech, kdy s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost je schopno je samostatně vyjádřit. Je tak nutné, aby zásada zájmu dítěte byla vždy doplněna o výše uvedený princip autonomie, tedy zjišťování vlastního názoru dítěte.⁶⁸

Princip blaha dítěte je pojem obecnějším – pojmu zájmu dítěte nadřazený. Blaho dítěte je založeno na subjektivním vnímání dítěte sebe sama, což je ovlivněno prostředím, ve kterém vyrůstá. Blaho dítěte vychází zejména z práva dítěte vyjadřovat své vlastní názory, které by příslušné orgány, u nás orgány sociálně-právní ochrany dětí, měly vždy zjišťovat.⁶⁹

2.3.3 Vlastní názor dítěte

Právo na sdělení vlastního názoru bývá považováno za jedno z nejdůležitějších práv dítěte, což dokazuje i jeho zakotvení do řady jak mezinárodních, tak i vnitrostátních právních předpisů.

⁶⁷ STHOEGER, Eran. *International Child Abduction and Children's Rights: Two Means to the Same End*. [online]. Michigan Journal of International Law: Volume 32. Issue 3. 2011. s. 525. [cit. dne 20. 10. 2017]. Dostupné z: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.cz/&httpsredir=1&article=1049&context=mjil>.

⁶⁸ Tamtéž, s. 22.

⁶⁹ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 19.

Prvním z nich je čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, který v odst. 1 výslovně zakotvuje právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se ho týkají. Takové právo se zaručuje každému dítěti, které je schopno formulovat svůj vlastní názor. V odst. 2 citovaného článku je poté zakotvena možnost, aby, v případech, kdy se dítěte týká soudní nebo správní řízení, bylo vyslyšeno, ať již přímo nebo prostřednictvím svého zástupce. Čl. 12 Úmluvy o právech dítěte tak zakotvuje tzv. participační práva dítěte, tedy právo být informováno, právo vyjádřit svůj vlastní názor a své přání, právo svým názorem ovlivnit rozhodnutí a právo svým názorem zcela určit rozhodnutí.⁷⁰ Nejvyšší soud ve svém rozsudku⁷¹ výslovně stanovil, že rozhodnutí nelze považovat za rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte, pokud požadavek čl. 12 Úmluvy o právech dítěte nebude naplněn.

Dále je právo dítěte být v soudním řízení vyslechnuto výslovně zakotveno v Nařízení Brusel II bis, které v čl. 11 odst. 2 uvádí, že: „*soud musí zajistit dítěti možnost být vyslechnuto, pokud to soudce nepovažuje za nevhodné*“. Pokud soudce výslech nepovažuje za nevhodný, ale neprovede jej, je to důvod pro neuznání předmětného rozhodnutí⁷² nebo pro nevydání osvědčení týkajícího se práva na styk s dítětem.⁷³

V českém právním řádu je právo dítěte na vyjádření vlastního názoru zakotveno v ust. § 100 odst. 3 OSŘ a dále v ust. § 487 odst. 2 ZŘS. Obě ustanovení shodně zakotvují povinnost soudu zjistit názor nezletilého. Je dána přednost výslechu samotného nezletilého, před zprostředkovaným výslechem jeho zástupce, přičemž je nutné uvažovat tak, aby byl zjištěn skutečný názor dítěte.⁷⁴ V souladu s citovanými ustanoveními je i ust. § 8 odst. 2 ZSPOD, který zakládá právo dítěte sdělit své stanovisko, je-li schopno utvářet si již svůj vlastní názor.

Ustanovením § 867 odst. 2 OZ je zakotvena vyvratitelná právní domněnka, že dítě starší dvanácti let⁷⁵ je schopno vyjádřit svůj vlastní názor. Pokud tedy dítě, ačkoli starší dvanácti let, není schopno vyjádřit svůj vlastní názor, bude za něj vyslechnuta jiná osoba. To ale neznamená, že není možné, aby byla vyslechnuta osoba mladší.⁷⁶ Naopak v jiných členských

⁷⁰ Tamtéž, s. 31.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 04. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

⁷² čl. 23 písm. b) Nařízení Brusel II bis.

⁷³ čl. 41 odst. 2 a čl. 42 Nařízení Brusel II bis.

⁷⁴ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 954-956. (§ 474).

⁷⁵ Věková hranice 12 let je do právního pořádku ČR zavedena až nyní. Dříve se tato věková hranice dovozovala zejm. z rozhodnutí soudů ČR, kupř. z nálezu II. ÚS 1945/08 ze dne 02. 04. 2009.

⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 855 (§ 867).

státech EU není výjimkou, že vlastní názor je u dítěte zjišťován již v 10 letech (kupř. v Belgii), či dokonce v 6–8 letech (kupř. v Německu).⁷⁷

Vždy tedy záleží na okolnostech každého jednotlivého případu, vždy s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte.⁷⁸ Dle rozhodnutí⁷⁹ Nejvyššího soudu jsou věk i zralost skutečnosti, které se dají ověřit, avšak věk nemůže být faktorem, který ob stojí bez dalšího. Zralost dítěte presumuje schopnost dítěte pochopit následky svého rozhodnutí, jakož i následky rozhodnutí jeho zástupců, i soudu samotného, s čímž souvisí také právo dítěte vůbec se k věci nevyjadřovat. I když Nejvyšší soud⁸⁰ zdůraznil význam práva dítěte být slyšeno v každém řízení, které se ho týká, také rozhodl, že tomu tak být nemusí v případech, kdy nejsou splněny jiné právně významné skutečnosti, pro které je další dokazování (tedy výslechy) neúčelné.⁸¹ V neposlední řadě, je dle rozhodnutí⁸² Ústavního soudu rovněž nutno vzít v úvahu zátěž, která může být výslechem dítěti způsobena.

2.4 Právo péče o dítě

Haagská úmluva zmiňuje právo péče o dítě již v úvodním ustanovení stanovujícím její hlavní cíle, když uvádí, že práva týkající se péče o dítě a styku s ním, stanovená právním řádem jednoho státu, musí být v ostatních smluvních státech respektována,⁸³ a dále když charakterizuje pojem mezinárodního únosu dítěte, který tedy nastane, pokud bylo porušeno právo péče o dítě.⁸⁴ Až čl. 5 bod a) definuje pojmem „péče o dítě“, když uvádí, že „*právo péče o dítě zahrnuje práva vztahující se k péči o osobu dítěte a zejména práva určit místo pobytu dítěte.*“

Dle Nařízení Brusel II bis⁸⁵ právo péče zahrnuje právo určit místo bydliště dítěte a je součástí rodičovské zodpovědnosti, která zahrnuje veškerá práva a povinnosti fyzické, či právnické, osoby, která se týkají dítěte nebo jeho jmění, a která jsou takovému osobě svěřena na základě rozhodnutí soudu, právních předpisů nebo platnou dohodou, přičemž rodičovská zodpovědnost zahrnuje hlavně právo péče o dítě a právo na styk s dítětem.

⁷⁷ ZRŮST, Jiří. In MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 800-801 (§ 487).

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 855 (§ 867).

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 05. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

⁸⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 08. 12. 2010, sp. zn. Cpin 202/2010.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06. 08. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009.

⁸² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13.

⁸³ čl. 1 písm. a) Haagské úmluvy.

⁸⁴ čl. 3 písm. a) Haagské úmluvy.

⁸⁵ čl. 2 odst. 7 a 9 a Nařízení Brusel II bis.

Rodičovská odpovědnost⁸⁶ v českém právním řádu je upravena ust. § 858 OZ. Na rozdíl od rodičovské zodpovědnosti stanovené Nařízením, rodičovská odpovědnost dle OZ se vztahuje pouze k rodičům. I rodičovská odpovědnost je složena z práv a povinností, mezi které patří hlavně péče o dítě, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště apod.

Ve vztahu k matce je vznik rodičovské odpovědnosti spojen s narozením dítěte. Ve vztahu k otci rodičovská odpovědnost vzniká podle toho, jaká domněnka vzniku otcovství se ve vztahu k dítěti uplatní, tedy narozením dítěte (u 1. domněnky, příp. i u 2. domněnky, pokud k souhlasnému prohlášení došlo před narozením dítěte) či až po narození dítěte (pak dle souhlasného prohlášení rodičů po narození dítěte či rozhodnutím soudu v případě 3. domněnky).⁸⁷

V rámci rodičovské odpovědnosti je třeba odlišovat její nositelství, kdy rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům stejně,⁸⁸ a výkon.⁸⁹ V rámci výkonu rodičovské odpovědnosti se předpokládá, že každodenní běžné záležitosti budou rodiči vykonávány samostatně po vzájemné dohodě. Pouze ve významných záležitostech, nedojde-li k dohodě rodičů a je-li ohrožen zájem dítěte, rozhoduje soud.⁹⁰

Právo péče je pak charakterizováno hlavně péčí o zdraví dítěte, o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Z uvedeného výčtu je patrné, že pojem péče je chápán v co nejširším možném smyslu tohoto slova, když nezahrnuje pouze péči o zdraví, ale také péči o všeobecný rozvoj dítěte.⁹¹

Samotný výkon péče o dítě je pak upraven v ust. § 880 a násl. OZ, a jako takový vychází zejm. z čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a z čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod⁹², které shodně uvádějí jednak, že rodiče mají právo o své děti pečovat a vychovávat je, jednak, že děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.

⁸⁶ S účinností od 01. 01. 2014 byl termín „rodičovské zodpovědnosti“ nahrazen termínem „rodičovské odpovědnosti“. Dle důvodové zprávy jsou oba termíny synonymické; pojem „odpovědnost“ je však užít i na jiných místech OZ a zmíněnou terminologickou změnou má být zachována terminologická jednotnost.

⁸⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 819 (§ 858).

⁸⁸ § 865 OZ.

⁸⁹ § 875 a násl. OZ.

⁹⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 896 (§ 876).

⁹¹ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 817 (§ 858).

⁹² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Péči o dítě vykonávají rodiče společně, pokud spolu žijí ve společné domácnosti (§ 876). V opačném případě, se musí na péči dítěte dohodnout, jinak o svěřeni péče (ať již jednomu z rodičů nebo oběma v rámci střídavé péče) musí rozhodnout soud (§ 908). V případech, kdy rodiče žili ve svazku manželském a jeden z nich opustil společnou domácnost, soud rozhoduje o svěřeni dítěte do péče ještě před samotným rozvodem (§ 906). Ve své podstatě péče o dítě představuje faktický výkon rodičovské odpovědnosti a zahrnuje každodenní péči o dítě, kterou mezi rodiči a dítětem vzniká osobní vztah.⁹³

2.5 Právo na styk s dítětem

S právem péče o dítě je neodmyslitelně spjato také právo na styk s dítětem. Dle v této věci relevantních mezinárodních právních předpisů⁹⁴ právo na styk s dítětem výslovně zahrnuje hlavně právo odvést dítě na omezenou dobu z místa jeho obvyklého bydliště.

Stejně jako právo péče o dítě je i právo na styk s dítětem součástí rodičovské odpovědnosti,⁹⁵ a jako takové je základním právem jak rodičů, tak i dětí.⁹⁶ Toto právo je na mnoha místech OZ označeno jako „osobní“,⁹⁷ čímž je zdůrazněno, že by se mělo jednat o vzájemný styk rodiče a dítěte prováděný na osobní úrovni.⁹⁸ Osobní kontakt je natolik důležitý, že ESLP⁹⁹ jej prohlásil za základní prvek rodinného života.

Ačkoli je pouze jedním z práv zahrnutých pod pojem rodičovské odpovědnosti, je právem výjimečným, neboť skrze toto právo dochází k *realizaci samotného rodičovství*.¹⁰⁰ Stejnou hypotézu vyjádřil i ÚS¹⁰¹, který zdůraznil, že by měl být zajištěn co možná nejčastější osobní kontakt rodičů s dětmi, neboť pouze osobním stykem může rodič na dítě výchovně působit natolik, že bude mít vliv na formování osobnosti dítěte. ÚS rovněž zdůraznil, že jakékoli poškození vztahu rodič – dítě v raném stádiu, by mohlo v konečném důsledku znamenat natolik velké odcizení, že by takovýto stav byl v budoucnu jen těžko odstranitelný.

⁹³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 914 (§ 880).

⁹⁴ čl. 5 písm. b) Haagské úmluvy a čl. 2 odst. 10 Nařízení Brusel II bis.

⁹⁵ ust. § 858 OZ.

⁹⁶ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 817 (§ 858).

⁹⁷ Srov. ust. § 872 a ust. § 887 a násl.

⁹⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 940 (§ 888).

⁹⁹ Rozhodnutí ESLP Broda proti Itálii č. 22430/93, ze dne 13. 11. 2007, bod 51.

¹⁰⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 942 (§ 887).

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 07. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 618/2005

S ohledem na shora uvedené je zřejmé, že osobní styk rodiče s dítětem je nejdůležitějším hlediskem, nikoli však podmínkou. Ačkoli další varianty nejsou do vnitrostátních právních předpisů zahrnuty, můžeme zde odkázat na Úmluvu o styku s dětmi.¹⁰² Čl. 2 Úmluvy o styku s dětmi považuje za styk, nejen osobní setkání, ale jakoukoli další komunikaci (tedy SMS, e-mail, telefon či skype, apod.). Za styk je dokonce považováno i pouhé poskytnutí informací o dítěti.¹⁰³

Ačkoli se z výše uvedeného může zdát, že rodič má hlavně právo na styk s dítětem, opak je pravdou. Ze systematického výkladu shora citovaných ustanovení týkajících se práva na styk s dítětem, a s ohledem na zařazení práva na styk s dítětem do rodičovské odpovědnosti, vyplývá, že rodič má v první řadě povinnost a poté až právo. Toto své právo musí rodič vykonávat osobně, nemůže ho nikomu svěřit.¹⁰⁴ Na druhou stranu, pokud někdo, ať již druhý rodič nebo třetí osoba, brání tomuto rodiči ve styku s dítětem, může tento rodič žádat, aby mu bylo dítě předáno,¹⁰⁵ a v případě, že tak činí bezdůvodně a trvale, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu.¹⁰⁶

¹⁰² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb., Úmluva o styku s dětmi.

¹⁰³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 942 (§ 888).

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 946 (§ 888).

¹⁰⁵ § 882 OZ.

¹⁰⁶ § 889 OZ.

3 Řízení o navrácení nezletilého dítěte

3.1 Řízení o navrácení nezletilého dítěte dle Haagské úmluvy

3.1.1 Průběh řízení

Návratové řízení, tedy řízení o navrácení dítěte v rámci jeho mezinárodního únosu, je předmětem celé kapitoly III. Haagské úmluvy.

Čl. 8 odst. 1 obsahuje výčet aktivně legitimovaných subjektů oprávněných k zahájení Návratového řízení. Těmito subjekty jsou „*osoba, instituce nebo jiný orgán, který tvrdí, že dítě bylo přemístěno nebo zadrženo jednáním porušujícím právo péče o dítě*“. Orgánem, u kterého jsou tyto aktivně legitimované subjekty oprávněny podat svůj návrh na zahájení Návratového řízení je buďto ústřední orgán státu obvyklého bydliště, nebo ústřední orgán jakéhokoli jiného smluvního státu. Ačkoli se jedná o navrhovaný postup, Haagská úmluva ve svém čl. 29 zdůrazňuje, že případnému navrhovateli žádným způsobem nebrání, aby se se svým návrhem obrátil přímo k příslušnému soudu či správnímu orgánu.

Z poznatků učiněných během stáže u Úřadu mohou říci, že aktivně legitimovaným subjektem zpravidla bývá druhý z rodičů, který se ve většině případů obrací na ústřední orgán státu, v němž dítě žilo před odebráním.¹⁰⁷

Čl. 8 odst. 2 pak obsahuje výčet podstatných náležitostí, jež návrh na zahájení Návratového řízení musí obsahovat (písm. a) až d)) a dále dokumenty – podklady, které je možné k návrhu přiložit, pokud jimi subjekt disponuje (písm. e) až g)), a které mohou usnadnit důkazní situaci v případném soudním řízení.

Čl. 9 a 10 pak obsahují navrhovaný postup pro ústřední orgán, k němuž byl doručen návrh na zahájení Návratového řízení. Pokud tento ústřední orgán bude mít za to, že se dítě, o jehož navrácení půjde, nachází v jiném smluvním státu, má povinnost bezodkladně po takovémto zjištění předat návrh ústřednímu orgánu smluvního státu, v němž se dítě skutečně nachází. Úřad má dále povinnost o této skutečnosti informovat ústřední orgán, který mu návrh zaslal, a případně také osobu, která návrh podala, ačkoli mám za to, že ta bude informována zprostředkovaně přes ústřední orgán, u něhož byl návrh podán.

S ohledem na charakter Návratového řízení, v němž je potřeba v souladu s cíli Haagské úmluvy zajistit bezodkladný návrat dítěte do státu jeho obvyklého bydliště, je pro

¹⁰⁷ V tomto případě autorka záměrně nepoužívá výraz „stát obvyklého bydliště“, neboť se jedná o obecný poznatek, ze kterého nevyplývá, že stát posledního místa bydliště dítěte musí být i státem obvyklého bydliště – toto posouzení je ponecháno na soudech v každém jednotlivém případě.

toto řízení charakteristická jeho rychlost. Čl. 11 totiž výslovně stanoví, že dotčené orgány smluvních států musí jednat urychleně, přičemž příslušným státním orgánům je uloženo, aby rozhodly do šesti týdnů ode dne zahájení řízení. Není-li dodržena stanovená lhůta, je navrhovatel, příp. ústřední orgán dožádaného státu, oprávněn požádat o sdělení důvodu, který stojí za prodloužením řízení. Uvedenou zásadu ovšem není tak snadné dodržet. V Návrátovém řízení se soudy musí vypořádat s řadou argumentů obou stran a musí často provádět složité dokazování.¹⁰⁸

Čl. 12 ukládá povinnost nařídit bezodkladný návrat dítěte za předpokladu, že dítě bylo protiprávně přemístěno nebo zadrženo podle čl. 3 Haagské úmluvy a že v den zahájení řízení o navrácení dítěte neuběhla lhůta jednoho roku ode dne protiprávního přemístění nebo zadržetí. Po uplynutí stanovené lhůty příslušný státní orgán již není povinen nařídit bezodkladný návrat dítěte, a to ale pouze za předpokladu, že se v Návrátovém řízení prokáže, že se dítě sžilo s novým prostředím natolik, že by jeho navrácení nebylo již v jeho nejlepším zájmu. Proto citovaný čl. 12 odst. 2 Haagské úmluvy lze považovat za jeden z důvodů, kdy navrácení dítěte bude odepřeno (viz 3.1.2).

Důležitost Návrátového řízení je patrná i z čl. 16, který stanoví překážku pro pokračování v řízení ve věci samé (tj. ve věci rozhodnutí o péči) okamžitě po obdržení oznámení o mezinárodním únosu dítěte ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy. Řízení ve věci samotné se přerušuje až do vydání rozhodnutí ve věci Návrátového řízení. Z citovaného článku tak vyplývá přednost Návrátového řízení před řízením ve věci samé.¹⁰⁹

Pokud dojde k mezinárodnímu únosu dítěte a rodič, jehož právo péče bylo porušeno, se obrátí na ústřední orgán, začne tento bezodkladně činit taková opatření, aby bylo dítě navráceno. Nejprve jej musí vyhledat. Rodič – neúnosce zpravidla ví, do jakého státu bylo dítě přemístěno, příp. se může jednat o stát, z něhož rodič-únosce pochází. Poté, co ústřední orgán státu únosu zjistí, kde se dítě nachází, kontaktuje ústřední orgán státu, do něhož bylo dítě uneseno.

Návrátové řízení dle Haagské úmluvy je tak založeno na zásadě rychlosti, na zásadě komunikace mezi ústředními orgány smluvních států a na bezodkladném navrácení dítěte do státu jeho obvyklého bydliště. Navrácení dítěte je považováno za učiněné v jeho nejlepším zájmu, neboť, jak již bylo uvedeno v předešlé kapitole, soud státu obvyklého bydliště má

¹⁰⁸ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. Díl*. [online]. Via iuris. Bulletin pro právo ve veřejném zájmu, 19. 04. 2006 [cit. dne 03. 10. 2017]. Dostupné na <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>.

¹⁰⁹ NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*, 2007, č. 9, s. 7.

nejblíže k podkladům o dosavadním životě dítěte, na základě čehož se má za to, že je nejkompetentnější k následnému rozhodnutí o právu péče o dítě tak, aby byla dítěti zajištěna náležitá spojitost s předchozím právním stavem. Soud státu, do něhož bylo dítě uneseno, tak skutečně rozhoduje pouze o tom, zda dítě navrátit. Odepřít navrácení dítěte je možné pouze z některého taxativně vymezeného důvodu.¹¹⁰

3.1.2 Důvody k odepření navrácení dítěte

Důvody pro nenavrácení dítěte jsou vymezeny v čl. 12, 13 a 20. V čl. 12 je stanovena lhůta jednoho roku jako mezník, kdy soudní nebo správní orgán musí nařídit navrácení dítěte (nebude-li splněn některý z dalších důvodů). Stanovená lhůta je ovšem pouze „orientační“, neboť i po jejím uplynutí může příslušný orgán navrácení dítěte nařídit, pokud bude prokázáno, že se dítě s novým prostředím nesžilo.

Z bohaté judikatorní činnosti soudů členských států¹¹¹, vyplývá, že hlavním článkem, na jehož základě je navrácení dítěte zpravidla odpiráno, je čl. 13. Ten uvádí, že soud nebo správní orgán nemusí nařídit navrácení dítěte, pokud:

- a) *osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením, nebo*
- b) *je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.*

Rozhodující orgán také nemusí navrácení dítěte nařídit, pokud dítě s návratem vyjádřilo svůj nesouhlas, a pokud, vzhledem k věku a vyspělosti dítěte, vezme jeho názor v úvahu. Právu péče o dítě, jakož i k relevanci vlastního názoru dítěte, se autorka věnovala již v předchozí kapitole. Proto bude zbytek této podkapitoly věnován odepření navrácení dítěte dle čl. 13 odst. 1 písm. b), tedy pro existenci vážného nebezpečí fyzické či psychické újmy.

Důvody pro rozhodnutí o nenavrácení dítěte dle čl. 13 odst. 1 písm. b) jsou často spojovány s domácím násilím, se kterým ale souvisí i složitá důkazní situace, která není jednoduchá ani v rámci vnitrostátních řízení. Spornou otázkou také zůstává, jestli se nebezpečí vážné újmy bude týkat dítěte i jako oběti nepřímé, tedy v případech, kdy sice nebude týráno přímo dítě, ale kdy obětí domácího násilí bude druhý z rodičů. V těchto

¹¹⁰ NOVÝ, Zdeněk. Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o civilních aspektech únosů dětí ve světle lidskoprávních závazků ČR. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13-14, s. 457.

¹¹¹ Bohatou judikatorní činností členských států autorka dovozuje z veřejně přístupné databáze rozhodnutí členských států – INCADAT, z níž je vyplývá, že ke dni 01. 11. 2017 bylo vloženo 1212 rozhodnutí týkajících se čl. 13 (z toho celkem 626 rozhodnutí týkajících se přímo čl. 13 písm. b).

případech můžeme maximálně hovořit o způsobení psychické újmy, je-li dítě svědkem domácího násilí. Často ale týraný rodič řeší takovou situaci „preventivně“, když s dítětem uteče, neboť má strach, že by mohlo být další obětí. Prokázání těchto skutečností je ovšem velice složité a neprokáže-li se porušení čl. 13 písm. b), bude nařízeno, aby se rodič s dítětem vrátil. Nařízení navrácení do místa obvyklého bydliště, ale neznamená, že se rodič – únosce musí vrátit k rodiči – násilníkovi.¹¹²

Prokázání toho, že by návrat vystavil dítě fyzické nebo duševní újmě, tedy vážnému nebezpečí, jsou na rodiči, který se navrácení svého dítěte brání.¹¹³ Ovšem s ohledem na ust. § 21 ZŘS, který stanovuje, že ke zjištění skutkového stavu soud provede i jiné než účastníky navržené důkazy, nelze rozhodnout v neprospěch rodiče-únosce pouze proto, že neunesl své důkazní břemeno. V opačném případě by takové rozhodnutí ani nemohlo být v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte.¹¹⁴

Nejvyšší soud ČR judikoval,¹¹⁵ že navrácení dítěte není nežádoucí pouze v případech, kdy se dítě stalo obětí trestného činu ze strany druhého rodiče, nýbrž i v případech, kdy by jeho návrat byl v rozporu s jeho nejlepším zájmem, kupř. pokud by druhý rodič nebyl schopen mu zajistit řádnou péči (z důvodu svého duševního nebo zdravotního stavu).

V dalším rozsudku¹¹⁶ Nejvyšší soud konstatoval, že výjimky k nenavrácení dítěte je třeba vykládat restriktivně a uplatňovat je pouze v tom rozsahu, jak jsou Haagskou úmluvou formulovány. Pokud tak bylo ze zprávy příslušných orgánů zjištěno, že otec (spolu s jeho matkou) je připraven se o děti postarat, na důkaz čehož zajistil určité materiální zabezpečení a bydlení v domě své matky, nelze újmu, kterou by děti případným návratem k otci mohly pociťovat, považovat za natolik intenzivní, aby to bylo důvodem pro uplatnění výjimky dle čl. 13 Haagské úmluvy.

I Ústavní soud vydal bezpočet rozhodnutí týkajících se uplatňování výjimek dle čl. 13 písm. b), mezi nimiž lze uvést i náleží ÚS sp. zn. III. ÚS 440/2000 ze dne 07. 12. 2000. Z uvedeného nálezu vyplývá, že důvody pro případné nenavrácení musí být zjištěny a objasněny natolik dostatečně, aby hrozba vážného nebezpečí fyzické nebo duševní újmy, příp. nesnesitelná situace z přikázaného návratu, byly vyloučeny s co největší mírou pravděpodobnosti. V předmětném případě se Ústavní soud nemohl ztotožnit se závěry

¹¹² CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Násilí v rodině a mezinárodní únos dítěte jako následek. *Právník*, 2014, č. 9, s. 753-754.

¹¹³ ČAPEK, Jan. Soudní praxe Rodinných listů – Evropský pohled na únosy dětí. *Rodinné listy*, 2014, č. 4, s. 24.

¹¹⁴ Nález ÚS ze dne 09. 05. 2017, sp. zn. II. ÚS 378/17.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 06. 2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05. 03. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007.

obecných soudů, neboť dle jeho názoru byl čl. 13 Haagské úmluvy nesprávně aplikován. Ani jeden ze soudů nižší instance totiž nepřihlédl k informacím týkajícím se sociálního postavení dítěte, které byly zjištěny příslušným orgánem v místě jeho obvyklého bydliště. Sociální postavení dítěte ÚS definuje jako sociální poměry dítěte v místě jeho obvyklého bydliště, zejm. to, které osoby či instituce, a jakým způsobem zajišťují péči o dítě, jeho výchovu a výživu, ale také to, jaké jsou vzájemné citové vztahy a vazby těchto subjektů a dítěte.

Naopak v nálezu sp. zn. II. ÚS 378/17 ze dne 09. 05. 2017 Ústavní soud soudům nižší instance vyčetl, že neshledaly důvody pro odepření navrácení dítěte pouze s ohledem na restriktivní aplikovatelnost čl. 13. Ačkoli odpůrce doložil lékařské zprávy, které se jednoznačně vyjádřily v tom smyslu, že dítěti by jeho navrácením bylo způsobeno těžké trauma a byl by ohrožen jeho duševní vývoj, oba obecné soudy dospěly k názoru, že předložené lékařské zprávy byly ovlivněny jednostranným působením jednoho z rodičů na dítě. ÚS kriticky konstatoval, že oba soudy mylně usoudily, že hrozící újma nedosahuje takové výše, aby mohla být uplatněna výjimka dle čl. 13 písm. b), a to, aniž by pro takový závěr existovaly dostatečné důkazy. ÚS shrnul, že ačkoli se čl. 13 písm. b) je třeba aplikovat pouze ve výjimečných případech, je vždy nutné, aby se soudy zaobíraly všemi důkazy a aby se s nimi náležitě vypořádaly v odůvodnění rozhodnutí.

Základní zásady způsobilé k uplatnění výjimky dle čl. 20 jsou takové, při jejichž porušení by dítěti hrozila vážná újma. Mezi tyto bude patřit tzv. *tvrdé jádro lidských práv*, mezi které řadíme právo na život, zákaz mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení, zákaz otročké práce apod.¹¹⁷

Lze tedy shrnout, že tři výše uvedené výjimky z pravidla týkajícího se navrácení dítěte, musí být uplatňovány pouze tak daleko, kam až sahají, nikoli dále. To především znamená, že je třeba je interpretovat restriktivně tak, aby se Haagská Úmluva nestala mrtvým dokumentem. Celá úmluva totiž spočívá na jednomyslném odmítnutí fenoménu nezákonného stěhování dětí, jakož i na přesvědčení, že nejlepším způsobem, jak se s nimi vypořádat na mezinárodní úrovni, je odmítnout přiznat jim právní uznání. Praktické uplatňování této zásady vyžaduje, aby signatářské státy byly přesvědčeny o tom, že patří, navzdory svým rozdílům, ke stejnému právnímu společenství, v němž orgány jednotlivých států uznávají,

¹¹⁷ NOVÝ, Zdeněk. Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o civilních aspektech únosů dětí ve světle lidskoprávních závazků ČR. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13-14, s. 459.

že orgány jednoho z nich (toho, kde se nachází obvyklé bydliště) jsou v zásadě nejvhodnějším místem k rozhodnutí o otázkách opatrovnictví.¹¹⁸

3.2 Řízení o navrácení dle Nařízení Brusel II bis

Nařízení Brusel II bis neupravuje otázku mezinárodních únosů dětí odlišně. Haagskou úmluvu spíše zpřesňuje a doplňuje ji o pravidla mezinárodní příslušnosti¹¹⁹ a o zvláštní pravidla pro řízení o navrácení dítěte.¹²⁰ Oba předpisy se použijí v případě, že jak stát obvyklého bydliště (tj. stát původu), tak i stát dožádaný jsou členskými státy EU,¹²¹ a pokud je předmětná materie upravena oběma předpisy. Jak již bylo uvedeno v předcházejících kapitolách, Nařízení Brusel II bis má aplikační přednost před Haagskou úmluvou.

3.2.1 Pravidla k zajištění bezodkladného navrácení dítěte

Došlo-li k únosu dítěte z jednoho členského státu do jiného členského státu, a bude-li podán návrh na navrácení dítěte dle Haagské úmluvy, bude postupováno dle čl. 11 odst. 2 až 5.

I Nařízení Brusel II bis zdůrazňuje, jak právo dítěte být během řízení vyslechnuto, pokud je to vzhledem k věku a stupni jeho vyspělosti vhodné, tak i rychlost, s jakou má být žádost o navrácení dítěte vyřízena. Stanovená lhůta 6 týdnů (opět shodná s Haagskou úmluvou) může být prodloužena pouze v případě, že mimořádné okolnosti neumožňují její dodržení. Ačkoli to v Nařízení Brusel II bis není výslovně uvedeno, z jeho hlavních cílů je možné dovodit, že rozhodnutí o navrácení dítěte musí být ve stejné lhůtě i vykonatelné; to je ale ponecháno na vnitrostátním úpravě.¹²²

Opět v souladu s Haagskou úmluvou, i Nařízení Brusel II bis podporuje pronávratový přístup. Uvedená premisa vychází z čl. 4 a 5, které konstatují, že žádost o navrácení dítěte nemůže být odepřena dle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, pokud budou přijata vhodná opatření zajišťující ochranu dítěte po jeho navrácení, a dále, že žádost nemůže být zamítnuta, pokud osoba, která o jeho navrácení požádala, nebyla vyslechnuta.

¹¹⁸ PÉREZ-VERA, Elisa. Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention. In *Hague Conference on Private International Law* [online]. Hcch.net, 1982, sub 34, s. 435 [cit. dne 2017-10-04]. Dostupné na <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779>.

¹¹⁹ Čl. 10 Nařízení Brusel II bis.

¹²⁰ Čl. 11 Nařízení Brusel II bis.

¹²¹ Čl. 10, 11, 42, 60 a bod 17 Preambule Nařízení Brusel II bis.

¹²² *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte* [online]. 1. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016, Echr.coe.int, s. 56 [cit. dne 24. 11. 2017]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_CES.pdf>.

3.2.2 Postup v případě odepření navrácení dítěte

V případech, kdy soud rozhodne o nenavrácení dítěte v souladu s čl. 13 Haagské úmluvy, stanoví Nařízení Brusel II bis v čl. 11 odst. 6 a 7 zvláštní postup. Neprodleně po vydání rozhodnutí o nenavrácení musí buďto soud sám, nebo prostřednictvím ústředního orgánu zaslat opis rozhodnutí o odepření navrácení (spolu s podklady, které jej k němu vedly, zejm. výslechy svědků, či odborné posudky), soudu nebo ústřednímu orgánu členského státu, v němž mělo dítě před únosem obvyklé bydliště, a to ve lhůtě jednoho měsíce.

Soud nebo ústřední orgán státu obvyklého bydliště po obdržení spisového materiálu informuje strany Návrátového řízení a vyzve je (pokud tak neučinili již samy), aby ve lhůtě 3 měsíců od doručení výzvy podali návrh na zahájení řízení ve věci samé tak, aby otázka práva péče o dítě mohla být vyřešena. Nebude-li splněna lhůta 3 měsíců, bude věc uzavřena.

Na rozdíl od Haagské úmluvy, Nařízení Brusel II bis umožňuje, aby soud původu opětovně rozhodoval ve věci navrácení dítěte. Pokud rozhodne, že dítě nemá být navraceno, věc uzavře a příslušnost k rozhodování o péči o dítě je svěřena členskému státu, do něhož bylo dítě přemístěno, anebo do nového státu obvyklého bydliště. Naopak, pokud soud státu původu vydá rozhodnutí o navrácení dítěte (vlastně v rozporu s původním rozhodnutím), je rozhodnutí přímo uznatelné a vykonatelné, je-li k němu připojeno osvědčení,¹²³ a jako takové pak má před rozhodnutím učiněným dle Haagské úmluvy přednost.¹²⁴

Z výše uvedeného tak vyplývá, že může nastat situace, kdy vedle sebe budou probíhat dvě řízení; jednak řízení o opravném prostředku ve státě dožádaném, jednak řízení ve státě původním. Může tedy dojít k situaci, kdy oba soudy rozhodnou o navrácení dítěte, pak si žadatel může vybrat, které rozhodnutí bude vykonáno, nebo bude vykonáno rozhodnutí soudu místa obvyklého pobytu (čl. 11 odst. 8).¹²⁵ Rozhodnutí o navrácení vydané soudem státu obvyklého bydliště je v souladu s čl. 42 Nařízení Brusel II bis automaticky vykonatelné i ve všech dalších členských státech EU, čímž má být podpořen smysl a cíl Nařízení.¹²⁶

3.3 Řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních

Právní úprava mezinárodních únosů dětí obsažená v Haagské úmluvě a Nařízení Brusel II bis, se do českého právního řádu promítá v ZŘS, který se předmětnému tématu věnuje

¹²³ V souladu s čl. 42 bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti

¹²⁴ *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte* [online]. 1. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016, Echr.coe.int, s. 61 [cit. dne 24. 11. 2017]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_CES.pdf>.

¹²⁵ Tamtéž, s. 63.

¹²⁶ Tamtéž, s. 65.

v Poddílu 3, ust. § 478 až 491. S ohledem na systematické zařazení je patrné, že se uplatní prvky řízení nesporného, včetně zásad typických pro takového řízení, zejm. zásada vyšetřovací.¹²⁷ Ta obecně stanoví, že odpovědnost za zjištění skutkového stavu nese soud bez ohledu na to, jaké důkazy byly účastníky řízení navrženy. Soud má tak povinnost zjistit všechny rozhodné skutečnosti, tedy ty, které odpovídají znakům hmotněprávních norem.¹²⁸ V případě mezinárodních únosů dětí se tak může jednat kupř. o navržení psychodiagnostického vyšetření dítěte, tedy jaké následky by mohlo mít navrácení dítěte k rodiči-neúnosci.¹²⁹

3.3.1 Zahájení řízení

K řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí je příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.¹³⁰ S ohledem na skutečnost, že se Úřad nachází v Brně a v souladu s ust. § 3 odst. 1 ZŘS stanovujícím věcnou příslušnost pro řízení v prvním stupni pro okresní soudy¹³¹, je k rozhodování o navrácení dítěte v prvním stupni příslušný Městský soud v Brně.

Řízení je možné zahájit pouze na návrh,¹³² který musí obsahovat co nejpřesnější označení navrhovatele, odpůrce a jejich dítěte, včetně informací o místě aktuálního pobytu dítěte, pokud je má navrhovatel k dispozici. Kdo je k podání návrhu oprávněn, tedy aktivně legitimován, není v ZŘS výslovně uvedeno. Oprávněnost k podání návrhu je dovozována z ust. § 481, které uvádí, že navrhovatel je ten, kdo tvrdí, že jeho právo péče bylo porušeno. Navrhovatelem může být jak fyzická, tak i právnická osoba (kupř. instituce nebo orgán péče o dítě).¹³³ Dítě musí být v řízení obligatorně zastoupeno. Vzhledem k možnému konfliktu zájmů mezi rodiči a dítětem, je dítě zastoupeno kolizním opatrovníkem, kterým ve většině případů bývá jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹³⁴ Orgán sociálně-právní ochrany dětí, je považován za tzn. *orgán předzvědný*, neboť je nadán zkušenostmi o poměrech nezletilých dětí.¹³⁵

¹²⁷ § 20 ZŘS.

¹²⁸ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 69 (§ 20).

¹²⁹ STAVINHOVÁ, Jaruška. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 799 (§ 480).

¹³⁰ § 479 ZŘS.

¹³¹ Nejedná-li se o řízení uvedené v ust. § 3 odst. 2 ZŘS.

¹³² § 480 ZŘS.

¹³³ KŘEČEK, Stanislav. In MACKOVÁ, Alena a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 793 (§ 481).

¹³⁴ § 482 ZŘS.

¹³⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 801 (§ 482).

S ohledem na systematické zařazení řízení (tj. součást oddílu péče soudu o nezletilé) a ve spojení s ust. § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je Návratové řízení osvobozeno od soudního poplatku. Avšak splnění podmínek pro individuální osvobození, může být důležité v případě, že navrhovatel požádá o ustanovení zástupce.¹³⁶

V souladu s ust. § 486 soud činí veškerá vhodná opatření pro zajištění podmínek pro navrácení dítěte, kterými soud dohlíží nad pohybem dítěte, brání dítěti opustit území státu či brání narušení osobních vazeb mezi dítětem a navrhovatelem. Uvedený výčet opatření je pouze demonstrativní; soud činí všechna vhodná opatření, kterými bude zajištěna rychlost Návratového řízení a kterými bude rodiči – únosci zabráněno v dalším únosu. Vhodným opatřením je také možnost prozatímní úpravy styku s dítětem (§ 486 odst. 2), o níž může být rozhodnuto pouze na návrh navrhovatele, který dosvědčí, že mu svědčí právo péče o dítě (postačí osvědčení o vzniku práva péče o dítě vzniklé na základě zákona).¹³⁷

3.3.2 Jednání a vydání rozhodnutí

Na rozdíl od předchozí právní úpravy¹³⁸ soud musí nařídit jednání, aby mohl ve věci rozhodnout. To se musí konat do tří týdnů od podání návrhu.¹³⁹ Ust. § 487 odst. 2 žádá, navrhovatel i odpůrce byli vyslechnuti, s čímž souvisí i jejich řádné předvolání. Odpůrci a opatrovníku nezletilého bude zpravidla spolu s předvoláním zaslán také návrh na zahájení řízení, jakož i výzva k vyjádření. S ohledem na všudypřítomnou zásadu rychlosti řízení, jakož i s ohledem na možnou složitost doručování, je možné, že nebude dodržena deseti denní lhůta k přípravě na jednání stanovená v ust. § 115 odst. 2 OSŘ.¹⁴⁰

Při jednání se soud musí v první řadě snažit zjistit, zda došlo k neoprávněnému odebrání nebo zadržení nezletilého dítěte, k prokázání čehož bude soud po navrhovateli chtít doložit rozhodnutí o péči vydané státem původu, anebo jinou skutečnost. Po objasnění těchto skutečností soud zjišťuje, zda se neuplatní výjimky stanovené čl. 12 Haagské úmluvy, tedy neuběhla-li od neoprávněného odebrání doba delší než 1 rok, či jak se dítě sžilo s novým prostředím (příp. nedosáhlo-li již věku 16 let). Po vyloučení důvodů pro odepření navrácení dítěte dle čl. 12 Haagské úmluvy, soud posuzuje také výjimky pro nenavrácení dle čl. 13

¹³⁶ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 966-967 (§ 480).

¹³⁷ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava a kol. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 214.

¹³⁸ Dle § 193e odst. 1 OSŘ účinného do 31. 12. 2013 mohl soud rozhodnout i bez jednání, pokud protistraně uložil, aby se písemně vyjádřila a zda se vzdává svého práva na účast v řízení.

¹³⁹ § 487 odst. 1 ZŘS-

¹⁴⁰ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 974 (§ 487).

Haagské úmluvy. I když soud posoudí, že jsou dány důvody pro odepření navrácení dítěte, nařídí jeho navrácení v případě, že orgány státu původu přijaly opatření k ochraně dítěte.¹⁴¹ ZŘS na druhou stranu umožňuje již během Návrátového řízení, aby mezi rodiči byla uzavřena dohoda ohledně péče o dítě. Jelikož ale rozhodující soud nebude zpravidla příslušný k rozhodnutí soudu péče o dítě, bude tato dohoda vydána formou předběžného opatření.¹⁴²

Ust. § 488 ZŘS upouští od předchozí právní úpravy, jež obsahovala institut zvláštní kvalifikované výzvy, v níž byl žalovaný vyzván, aby se k návrhu písemně vyjádřil, a v případě, že s návrhem nesouhlasí, aby vylíčil rozhodující skutečnosti. Pokud žalovaný kvalifikované výzvy nedbal, či nedoložil důkazy k prokázání svého tvrzení, měl soud za to, že se žalovaný vzdává svého práva na projednání věci a že proti návrhu nemá námitek. Takovéto jednání žalovaného ale automaticky neznamenal, že soud rozhodne v jeho neprospěch. Současná právní úprava nahradila institut kvalifikované výzvy, určitou sankcí za nevyjádření se, či nedostavení se k soudu bez včasné a důvodné omluvy. Tato sankce je spojena s vyvratitelnou právní domněnkou, že odpůrce nemá proti návrhu na navrácení dítěte námitek, a soud tak návrhu zpravidla vyhoví.¹⁴³

Shodně s Haagskou úmluvou¹⁴⁴ a Nařízením Brusel II bis¹⁴⁵ i ZŘS stanoví, že rozhodnutí musí být vydáno do šesti týdnů, ode dne zahájení řízení, a pokud tomu tak není, musí být v odůvodnění uvedeno, jaké skutečnosti vedly k nedodržení lhůty.¹⁴⁶ Formou rozhodnutí je rozsudek, který je předběžně vykonatelný,¹⁴⁷ takže, i kdyby se strana, která nedosáhla v řízení svého, odvolala, je rozhodnutí vykonatelné. Jelikož o vykonatelnosti můžeme zpravidla uvažovat pouze tehdy, pokud bylo rozhodnuto o navrácení dítěte, běží lhůta ke splnění této povinnosti od doručení rozhodnutí odpůrci. Délka lhůty není zákonem nikde stanovena, ale obecná pariční lhůta je 3 dny od doručení rozhodnutí.¹⁴⁸ Jelikož se jedná o rozhodnutí, kterým se řízení končí, je nutné, aby soudy také rozhodly o nákladech řízení.¹⁴⁹

¹⁴¹ Čl. 11 odst. 4 Nařízení Brusel II bis.

¹⁴² *Důvodová zpráva k zákonu č. 112/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních*. Součást sněmovního tisku 931/0 [online]. psp.cz, s. 185 [cit. dne 15. 10. 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

¹⁴³ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava a kol. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 216.

¹⁴⁴ Čl. 11 Haagské úmluvy.

¹⁴⁵ Čl. 11 odst. 3 Nařízení Brusel II bis.

¹⁴⁶ § 489 odst. 1 ZŘS.

¹⁴⁷ § 483 a § 484 ZŘS.

¹⁴⁸ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 980 (§ 489).

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 979 (§ 489).

3.3.3 Splnění záruk nebo přijetí jiných vhodných opatření

V souladu s čl. 10 odst. 4 Nařízení Brusel II bis byla i do českého právního řádu zavedena možnost podmíněného navrácení dítěte, a to za předpokladu splnění přiměřených záruk ze strany navrhovatele, anebo přijetím vhodných opatření ze strany příslušných orgánů členského státu, do něhož má být dítě navráceno.¹⁵⁰

Konkrétní záruky, nebo opatření, budou vždy závislé na okolnostech každého případu. Bude tedy záležet na důvodech, pro které by soud nemusel nařídít navrácení dítěte, ale které po přijetí vhodných opatření nebo záruk nebudou natolik závažné. Kupř. v případě vysloveného podezření z domácího násilí, to mohou být taková opatření, aby bylo zabezpečeno, že již k dalšímu násilí nedojde. Navrzení záruk může přijít i ze strany navrhovatele. Může jimi být zejm. hmotné zabezpečení druhého rodiče či dítěte, a to zajištěním samostatného bydlení či poukázáním peněžních prostředků k zajištění určité míry samostatnosti, nebo v případě navrácení do státu, kde únos dítěte je považován za trestný čin, se může navrhovatel zavázat, že nebude iniciovat trestní stíhání druhého rodiče.¹⁵¹ Jediným společným jmenovatelem je ale nutnost určité reálnosti záruk, tzn. soud nemůže považovat za záruku pouhý slib, ale musí být navrhovatelem doložen „hmatatelným“ důkazem.¹⁵²

Záruky nebo vhodná opatření tak mohou být určitým způsobem, jak vyhovět navrácení dítěte do státu jeho původu, i když existují důvody pro jeho nenavrácení, a to takovým způsobem, který zmírní „*negativní dopady na psychický vývoj nezletilého dítěte spojené s destabilizací jeho výchovného prostředí v důsledku opětovného přemístění z aktuálního bydliště zpět do místa svého obvyklého bydliště.*“¹⁵³

V případě záruk, které mají dopad do majetkové sféry navrhovatele, např. stanovením nezbytné výživy druhého rodiče i nezletilého dítěte, budou analogicky užitá taková kritéria, která jsou soudy užívána v řízeních o stanovení vyživovací povinnosti, tedy sociální a finanční situace obou stran, jejich majetkové a výdělkové možnosti. V případě stanovení vhodných opatření bude opět nutná kooperace nejen ústředních úřadů, ale i samotných soudů. Opatření, o kterém rozhodl soud státu, v němž se dítě aktuálně nachází, ale má být vykonáno ve státě, do něhož se má dítě vrátit, se označuje jako „*mirror order*“; pokud ještě navíc

¹⁵⁰ § 489 odst. 3 ZŘS.

¹⁵¹ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 980 (§ 489).

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 06. 2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

¹⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 05. 2017, sp. zn. I. ÚS 1080/2017.

představuje vytvoření příznivých a bezpečných podmínek pro dítě, hovoříme o „*safe harbour order*“.¹⁵⁴

3.3.4 Odvolací řízení

K odvolacímu řízení je v souladu s ust. § 479 ZŘS (příslušné jsou soudy, v jejichž obvodu má sídlo UMPOD), v souladu s ust. § 10 odst. 1 OSŘ („*Krajské soudy rozhodují o odvolání proti rozhodnutím okresních soudů*“), jakož i v souladu s bodem č. 7 přílohy 2 k zákonu č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudu, ve znění pozdějších předpisů, příslušný Krajský soud v Brně.

I když je rozhodnutí o navrácení nezletilého dítěte předběžně vykonatelné, právní úprava ČR umožňuje, podání odvolání. S ohledem na zásadu rychlosti řízení, která je patrná v celém Návratovém řízení, je i odvolací řízení v zásadě „bleskovým“ řízením. Zákon soudu prvního stupně totiž stanoví povinnost předat celou záležitost odvolacímu soudu do sedmi dnů ode dne podání odvolání. Odvolacímu soudu, pak zákon stanoví povinnost rozhodnout do 30 dnů od předání věci.¹⁵⁵

V odvolacím řízení se bude postupovat dle § 208 a násl. OSŘ, kdy ale s ohledem na šibeniční lhůty je zřejmé, že soud prvního stupně při odstraňování vad podání, musí určit lhůtu pouze v řádech dnů. Jak praví i komentářová literatura¹⁵⁶, vady, které by bránily projednání věci budou se zřetelem k ust. § 28 odst. 3 ZŘS omezeny, pouze na uvedení, resp. neuvedení rozsahu, v jakém je rozsudek napadán. V souladu se zásadou úplné apelace, jež provází celý ZŘS, i v odvolacím řízení mohou strany uvádět nové skutečnosti a důkazy.¹⁵⁷

Vzhledem ke skutečnosti, že odvolání má odkladný účinek pouze ve vztahu k právní moci rozhodnutí, tzn., že i přes podání odvolání je možné nařídit výkon rozhodnutí,¹⁵⁸ je k zamezení takového následku nutné podat spolu s odvoláním také návrh na odklad vykonatelnosti rozhodnutí, o čemž musí být rozhodnuto do 3 od předložení věci.¹⁵⁹ Před rozhodnutím o odložení vykonatelnosti se musí odvolací soud nejprve dotázat soudu prvního stupně, který je v souladu s ust. § 500 odst. 2 ZŘS příslušný k výkonu rozhodnutí, zda již nedošlo k navrácení dítěte.

¹⁵⁴ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 980-981 (§ 489).

¹⁵⁵ § 490 odst. 1.

¹⁵⁶ HROMADA, Miroslav. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 982 (§ 490).

¹⁵⁷ § 28 odst. 1 ZŘS.

¹⁵⁸ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava a kol. *Zvláštní řízení soudní. 2., opravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 218.

¹⁵⁹ § 490 odst. 2.

4 Výkon rozhodnutí

S ohledem na členění předcházejících kapitol, rozděluje autorka i výkon rozhodnutí dle jednotlivých právních instrumentů. Jelikož ale Haagská úmluva ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí neobsahuje, bude se v případě mezinárodních únosů dětí mezi nečlenskými státy EU, nebo mezi členským a nečlenským státem EU, postupovat dle bilaterálních smluv, anebo dle jiných úmluv obsahujících výkon rozhodnutí. Takovou úmluvou je kupř. Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

4.1 Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí

Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (dále jen „Úmluva o uznávání a výkonu“) byla přijata dne 20. 05. 1980 v Lucemburku, jako právní nástroj mezinárodního práva soukromého. Jménem ČR byla Úmluva o uznávání a výkonu podepsána dne 16. 04. 1999 ve Štrasburku, ratifikována a vyhlášena pod. č. 66/2003 Sb. m. s. V souladu s čl. 22. odst. 2 je tato pro ČR vstoupila v platnost ke dni 01. 07. 2000.

Prostřednictvím Úmluvy o uznávání a výkonu je možné postupovat pouze v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o výchově,¹⁶⁰ a přemístěním došlo k jeho porušení. Nemůže jí tedy být užito v případě, kdy práva k dítěti vyplývají pouze ze zákona.¹⁶¹

I tato úmluva předpokládá vznik ústředního orgánu,¹⁶² kterým za ČR je rovněž UMPOD, který plní nepostradatelnou funkci, neboť právě prostřednictvím ústředního orgánu bude podáván návrh na uznání a vykonání rozhodnutí. Opět se vyžaduje určitá míra kooperace ústředních orgánů, a tak žadatel o vykonání rozhodnutí zpravidla nejprve kontaktuje ústřední orgán svého státu, který jeho požadavek postoupí ústřednímu orgánu státu, v němž se dítě nachází.

Uznávání a výkon rozhodnutí dle Úmluvy o uznávání a výkonu je možno rozčlenit do tří možných scénářů:

1. Případy, na které se vztahuje čl. 8, a u nichž, za splnění stanovených podmínek, není možné nenařídít návrat dítěte. Jedná se o případy, kdy:

¹⁶⁰ V souladu s čl. 1 písm. c) Úmluvy o uznávání a výkonu se rozhodnutím o výchově se rozumí rozhodnutí orgánu týkající se práva péče, práva styku s dítětem a tím i související právo rozhodovat o místě bydliště dítěte.

¹⁶¹ VONDRÁČKOVÁ, Pavlína., KLOUB, Jindřich. Mezinárodní únosy dětí, III. Díl. [online]. Via iuris. Bulletin pro právo ve veřejném zájmu, 19. 04. 2006 [cit. dne 03. 10. 2017]. Dostupné na <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=44>>.

¹⁶² Čl. 2 Úmluvy o uznávání a výkonu.

- a. oba rodiče a dítě byli občany státu obvyklého bydliště dítěte (v okamžiku, kdy bylo zahájeno řízení ve věci péče o dítě), před přemístěním bylo vydáno rozhodnutí ve věci samé a žádost ústřednímu orgánu byla podána do 6 měsíců od únosu nezletilého dítěte;
- b. druhému rodiči, který se nachází v cizině svědčí právo péče, v dohodnuté době mu dítě nebylo vráceno a žádost ústřednímu orgánu byla podána do 6 měsíců ode dne, kdy dítě mělo být navraceno;

V těchto případech (při splnění stanovených podmínek) soud nemůže odmítnout uznání a výkon rozhodnutí o výchově dítěte.

2. V případech, na které se vztahuje čl. 9, resp. ty, u nichž není splněna podmínka shodného občanství a obvyklého bydliště dítěte, ale je splněna podmínka podání žádosti do 6 měsíců od únosu dítěte, lze odmítnout navrácení dítěte, pokud jsou splněny důvody pro nenavrácení uvedené v čl. 9 písm. a) až c) (jedná se procesní nedostatky v řízení ve věci samé).
3. V případech, na které se vztahuje čl. 10, resp. ty, u nichž není splněna ani výše uvedená 6 měsíční podmínka, nemusí být rozhodnutí vykonáno, jednak z důvodů uvedených v čl. 9, jednak z důvodů uvedených v čl. 10 písm. a) až d), kupř. neslučitelnost rozhodnutí se základními zásadami rodinného práva, změna poměrů v důsledku plynutí času apod.

Lze tak shrnout, že, s ohledem na omezené důvody pro odmítnutí vykonání rozhodnutí o výchově dítěte, je Úmluva o uznávání a výkonu účinným právním nástrojem. Její nespornou nevýhodou je nižší počet smluvních států (pouhých 47),¹⁶³ a dále skutečnost, že prostřednictvím ní lze vykonat pouze „rodičovská práva“, o nichž již bylo rozhodnuto (nikoli ta, která vycházejí ze zákona).

4.2 Uznání a výkon dle Nařízení Brusel II bis

4.2.1 Uznání rozhodnutí ve věcech navrácení dítěte

V souladu s čl. 42 odst. 1 se vykonatelné rozhodnutí o navrácení dítěte vydané na území jednoho členského státu automaticky uznává na území jiného členského státu, aniž by bylo nutné vydávat prohlášení vykonatelnosti (tzv. exequatur) a bez možnosti námítky proti takovému uznání. Podmínkou uvedeného postupu je vydání zvláštního osvědčení,

¹⁶³dle Rady Evropy 47. *47 Member States* [online]. Council of Europe, 2017 [cit. dne 16. 11. 2017]. Dostupné na <<https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states>>.

které se vyhotovuje v jazyce rozhodnutí a je vydáno za taxativně stanovených podmínek. Soudce, který vydal rozhodnutí o navrácení dítěte, může vydat také osvědčení, pokud jsou splněny následující podmínky:¹⁶⁴

- a) *dítě dostalo příležitost být vyslechnuto (nebyl-li výslech považován za nevhodný vzhledem k jeho věku nebo stupni vyspělosti);*
- b) *strany dostaly příležitost být vyslechnuty a*
- c) *soud při vydání svého rozhodnutí přihlédl k důvodům a důkazům, na jejichž základě bylo vydáno rozhodnutí podle čl. 13 Haagské úmluvy.*

Proti vydání osvědčení není možný opravný prostředek, což je možné pouze s ohledem na skutečnost, že v těchto věcech neexistuje překážka věci rozsouzené a v případě, že by došlo ke změně poměrů, je možné rozhodnout znovu.¹⁶⁵ Osvědčení je vystaveno na jednotném formuláři (dle přílohy IV) a v případě, že soud nebo jiný orgán přijme opatření k zajištění ochrany dítěte, bude informace o těchto opatřeních obsažena v osvědčení.

4.2.2 Výkon rozhodnutí ve věcech navrácení dítěte

Dle ust. čl. 47 se vykonávací řízení řídí právem členského státu výkonu. Každé rozhodnutí vydané soudem jiného členského státu a prohlášené zde za vykonatelné nebo osvědčené, se v členském státě původu vykoná za stejných podmínek, za jakých by bylo v tomto členském státě vykonáno, kdyby v něm bylo i vydáno.

I přes právě uvedené ale z obecného principu použitelnosti Nařízení vyplývá, že právní řády jednotlivých členských států budou v souladu s Nařízením Brusel II bis, aby byly zachovány cíle Nařízení, zejm. rychlý výkon rozhodnutí. Ačkoli se výklad citovaného ustanovení může zdát zřejmý, výkon rozhodnutí „za stejných podmínek“ se po praktické stránce může vztahovat pouze k procesním opatřením, v žádném případě nemůže být domýšleno ani obcházeno rozhodnutí původního soudu.

Pokud by ale rozhodnutí osvědčené v souladu s Nařízením Brusel II bis bylo v rozporu s později vydaným vykonatelným rozhodnutím, nelze takovéto osvědčené rozhodnutí vykonat. I zde je tak zdůrazněna přednost později vedeného řízení (tedy již řízení ve věci samé), které by mohlo vypadat zcela opačně než rozhodnutí vydané v Návrátovém řízení.

Rychlost vykonávacího procesu by měla zamezit tomu, aby případná integrace dítěte v novém prostředí byla důvodem pro vydání předběžného opatření, které by upravovalo

¹⁶⁴ Čl. 42 odst. 2

¹⁶⁵ KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních: Příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. *Právní fórum*, 2005, č. 8, s. 289.

záležitosti rodičovské zodpovědnosti. Takový postup nelze tolerovat a je třeba trvat na vykonání rozhodnutí o návratu. opačný výklad by zcela popřel zásady nařízení.¹⁶⁶

Naštěstí, v souladu s Nařízením Brusel II bis, UMPOD eviduje pouze 2 případy,¹⁶⁷ kdy musel asistovat „násilnému“ výkonu rozhodnutí – tedy navrácení dítěte; což s ohledem na nutně negativní následek pro psychiku dítěte hodnotím pozitivně.

4.3 Výkon rozhodnutí dle zákona o zvláštních řízeních soudních

Výkon ve věcech mezinárodních únosů dětí se stejně jako samotné řízení řídí zákonem o zvláštních řízeních soudních.¹⁶⁸

K nařízení výkonu rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí je příslušný soud, který rozhodnutí vydal,¹⁶⁹ tedy Městský soud v Brně.

V souladu s ust. § 37 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů, samotným výkonem rozhodnutí nemůže být pověřen soudní exekutor, ale pouze soudní vykonavatel. Realizace samotného výkonu pak probíhá za přítomnosti již zmíněného soudního vykonavatele, pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí a policie. Takovéto nucené navrácení ale může představovat velmi traumatizující zážitek, a proto je snaha o smírné řešení věci prvořadým hlediskem. I po vydání rozhodnutí o navrácení tak soud může nařídít setkání s mediátorem, či dalšími specialisty z oborů psychologie či pedagogiky. Může také opakovaně ukládat pokutu až do výše 50 000,- Kč. Tuto možnost musí ale ukládat obezřetně, zejm. s ohledem na zájem dítěte, neboť ukládání takovýchto pokut může negativně ovlivnit také dítě samotné.¹⁷⁰

¹⁶⁶ *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa* [online]. 1. Belgie: Evropská unie, 2014. s. 69 [cit. dne 18. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_cs.pdf

¹⁶⁷ Tuto informaci autorka získala během své stáže na UMPOD.

¹⁶⁸ Ustanovení § 500-510 (Pododdíl 2. Výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti).

¹⁶⁹ § 500 odst. 2.

¹⁷⁰ *Soudní řízení o navrácení v České republice* [online]. Um pod.cz, [cit. dne 6. 12. 2017]. Dostupné na <<https://www.umpod.cz/unosy-deti/soudni-rizeni-o-navraceni-v-ceske-republice/>>.

Závěr

Tématem této diplomové práce bylo řízení a výkon rozhodnutí ve věci mezinárodních únosů dětí. Hlavním cílem předložené práce bylo posouzení dostatečnosti právní úpravy řízení a výkonu rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí. Jak bylo zmíněno v předcházejících kapitolách, hlavními právními instrumenty na mezinárodní úrovni, které upravují Návratové řízení jsou Haagská úmluva a Nařízení Brusel II. bis. V případech, kdy je řízení konáno mezi nečlenským a členským státy EU, bude při Návratovém řízení postupovat v souladu s Haagskou úmluvou. Pokud bude ovšem Návratové řízení probíhat mezi dvěma členskými státy EU, užijí se oba citované právní instrumenty vedle sebe s tím, že v případě rozporu má přednost Nařízení Brusel II bis. K takovýmto situacím by ale nemělo docházet, neboť Nařízení Brusel II bis je s Haagskou úmluvou v souladu a spíše ji zpřisňuje. Oba právní předpisy výslovně uvádějí, že Návratové řízení se týká pouze otázky navrácení dítěte. Předmětem nikdy není rozhodování ve věci samé, tedy stanovení péče. Návratové řízení předpokládá navrácení dítěte, nejsou-li splněny výjimky pro odepření navrácení dítěte.

Zákon o zvláštních řízeních soudních jako hlavní vnitrostátní právní předpis zabývající se Návratovým řízením z výše citovaných mezinárodně-právních předpisů vychází, a s ohledem na předcházející kapitoly, mám za to, že zdařile. I když ZŘS vychází z obou právních předpisů, zcela v souladu s interpretačními pravidly, dává přednost Nařízení tak, jak je tomu v případě zakotvení vhodných záruk nebo opatření. Proto se domnívám, že právní úprava mezinárodních únosů dětí, je v souladu s relevantními mezinárodními smlouvami.

ZŘS vychází ze zásad zakotvených Haagskou úmluvou i Nařízením, jakými jsou rychlost řízení, zajištění nejlepšího zájmu dítěte a s tím souvisejícím i zjištění názoru dítěte. ZŘS jako celek považuji za právní úpravu vcelku dostačující. V úvodních ustanoveních obsahuje výkladové pravidlo, díky němuž není nutné do ZŘS vkládat ustanovení shodná s OSŘ, ale pouze úpravu odlišnou nebo doplňující. Tento přístup vítám, neboť činí ZŘS docela přehledným, a po dostatečném seznámení i uživatelsky přívětivým. Za negativum považuji postup zákonodárců při vynechání Návratové řízení z taxativně vymezených řízeních, do nichž může vstoupit státní zástupce. Tento nedostatek bych navrhovala do budoucna napravit, neboť není pochyb o tom, že případný vstup státního zástupce do Návratového řízení by byl ve veřejném zájmu.

Z judikatury užití při výkladu relevantních pojmů bezpochyby vyplývá, že navrácení dítěte do státu jeho obvyklého bydliště je v jeho nejlepším zájmu. Obvyklé bydliště je vždy spojeno s určitou mírou rodinných a sociálních vazeb. Oproti tomu, posouzení toho, co je

v nejlepším zájmu dítěte, je daleko složitější. Obecně lze říci, že navrácení dítěte do jeho původního prostředí, v nejlepším zájmu dítěte je. Vychází se z toho, že soudy původního státu mají nejbližší k prostředí, v němž dítě vyrůstalo, má tedy možnost získat důležité informace k rozhodnutí ve věci péče soudu o nezletilé. Má se také za to, že tento stát bude schopen dítěti zajistit jakousi právní spojitost.

Ačkoli je Návratové řízení založeno na obecném pronávratovém přístupu, existují důvody, pro které soudy mohou navrácení dítěte odepřít. Nejsubjektivnějším důvodem je tvrzení, že dítě by případným návratem trpělo fyzickou nebo psychickou újmu. Mám za to, že posouzení této otázky je nejdůležitější z celého řízení. Ačkoli je na rodiči-únosci, aby pro tento důvod dodal potřebné podklady, důkazní břemeno leží na soudu, který tam musí provést i jiné než navržené důkazy. Je tedy na soudu, jestli tvrzenou újmu posoudí jako reálné riziko pro dítě, či nikoli.

Ačkoli je výkon rozhodnutí upraven mezinárodními i unijními právními předpisy, postupuje se vnitrostátních instrumentů. Jelikož se ale jedná o dítě, nelze postupovat zautomatizovaně. Za nepostradatelnou, považuji roli Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Po celou dobu řízení totiž vede strany k dohodě, která bezpochyby je pro dítě nejlepší. Výhodu Úřadu spatřuji také v tom, že si soud může zachovat určitý odstup, když v prvních fázích Návratového řízení nemusí komunikovat se stranami přímo, nýbrž zprostředkovaně, čímž naplní zásadu rovnosti stran.

V poslední kapitole jsem se zabývaly výkonem rozhodnutí, které již nepodléhá Haagské úmluvě, a proto se zde uplatní jiné bilaterální či multilaterální smlouvy. Výhodu nepochybně přináší výkon rozhodnutí dle Nařízení Brusel II bis, dle kterého není nutné vydávat prohlášení vykonatelnosti, ale soud, který rozhodnutí vydal jej opatří osvědčením. Takové rozhodnutí je poté vykonatelné v každém členském státě EU.

Lze ale jen doufat, že soud nebude nucen nařizovat výkon rozhodnutí, kterým by dítě bylo „násilně“ vytrženo a předáno k navrácení do státu obvyklého bydliště. Lze jen doufat, že v případech, kdy situace dojde tak daleko, že se dítě bude muset účastnit Návratového řízení, dojde nakonec ke konsenzu rodičů tak, aby bylo dosaženo nejlepšího zájmu dítěte.

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie a komentáře

BAKEŠ, Milan, VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. Mezinárodní únosy dětí. In WINTEROVÁ, Alena, DVOŘÁK, Jan. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009. s. 27-39. ISBN 978-80-7357-432-1.

HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše, RYŠAVÝ, Lukáš. *Mezinárodní právo soukromé. Procesní otázky*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 250 s. ISBN 978-80-244-4546-5.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 2012 s. ISBN 978-80-7478-869-7.

MACKOVÁ, Alena a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9.

RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015. 213 s. ISBN 978-80-7400-578-7.

SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 1264 s. ISBN 978-80-7179-869-9.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.

VESELÁ, Radomíra, HURBIŠ, František. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. 66 s. ISBN 978-80-7314-158-5.

WIPLINGEROVÁ, Miloslava a kol. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 236 s. ISBN 978-80-7478-829-1.

2. Odborné články

CIRBUSOVÁ, Martina, ROGALEWICZOVÁ, Romana. Násilí v rodině a mezinárodní únos dítěte jako následek. *Právník*, 2014, č. 9, s. 746-757.

ČAPEK, Jan. Soudní praxe Rodinných listů – Evropský pohled na únosy dětí. *Rodinné listy*, 2014, č. 4, s. 18-25.

JANOČKOVÁ, Michaela. Postavení ústředního orgánu dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. *Právní fórum*, 2009, č. 8, s. 335-340.

KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních: Příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. *Právní fórum*, 2005, č. 8, s. 281-290.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. K problematice občanskoprávních aspektů mezinárodních únosů dětí. *Právní rozhledy*, 2000, č. 8, s. 335-337.

NOVOTNÁ, Věra. Jak správně aplikovat Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí? *Právo a rodina*, 2007, č. 9, s. 1-7.

NOVÝ, Zdeněk. Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o civilních aspektech únosů dětí ve světle lidskoprávních závazků ČR. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13-14, s. 457-463.

PFEIFFER, Magdalena. Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu. *Soudní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 87.

SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, č. 3, s. 17-20.

ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*. 2010, č.7, s. 247-252.

3. Internetové zdroje

28: *Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction - Number of Contracting Parties* [online]. Hcch.net, [cit. dne 20. 12. 2017]. Dostupné na <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=24>>.

47 *Member States* [online]. Council of Europe, 2017 [cit. dne 16. 11. 2017]. Dostupné na <<https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states>>.

BŮŽEK, Antonín. *Století dítěte a práva dítěte*. [online]. Dcicz.org, [cit. dne 10. 11. 2017]. 10 s. Dostupné na <http://www.dcicz.org/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf>.

DAVID, Ludvík a kol. *Nařízení o uznávání rozhodnutí ve věcech manželských ("Brusel II bis")*: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. dne 15. 10. 2017]. ASPI_ID KO32003R2201CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Důvodová zpráva k zákonu č. 112/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Součást sněmovního tisku 931/0 [online]. psp.cz, s. 105-187. [cit. dne 15. 10. 2017]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* [on-line]. Obcanskyzakonik.justice.cz, 21. 5. 2012 [cit. 13. 11. 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

ESLP v 50 otázkách [online]. Evropský soud pro lidská práva, 2012, Echr.coe.int, 10 s. [cit. dne 14. 11. 2017]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/50questions_CES.pdf.

Mezinárodní únosy dětí [online]. Umpod.cz, [cit. dne 7. 12. 2017]. Dostupné na <https://www.umpod.cz/unosy-deti/>.

NOVÁKOVÁ, Markéta. *Questionnaire concerning the practical operation of the 1980 Convention* [online]. Hcch.net, 13 s. [cit. dne 25. 11. 2017]. Dostupné na <https://assets.hcch.net/docs/85c2ce9b-2e0e-4e67-aad6-1c0c8c441a00.pdf>.

PÉREZ-VERA, Elisa. *Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention*. In *Hague Conference on Private International Law* [online]. Hcch.net, 1982 [cit. dne 2017-10-04]. Dostupné na http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779.

Praktický průvodce pro uplatňování nařízení Brusel IIa [online]. 1. Belgie: Evropská unie, 2014. 96 s. [cit. dne 18. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_cs.pdf

Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte [online]. 1. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016, Echr.coe.int, 252 s. ISBN 978-92-871-9913-3. [cit. dne 24. 11. 2017]. Dostupné na http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_CES.pdf.

Soudní řízení o navrácení v České republice [online]. Umpod.cz, [cit. dne 6. 12. 2017]. Dostupné na <https://www.umpod.cz/unosy-deti/soudni-rizeni-o-navraceni-v-ceske-republice/>.

STHOEGER, Eran. *International Child Abduction and Children's Rights: Two Means to the Same End*. [online]. Michigan Journal of International Law: Volume 32. Issue 3. 2011. s. 511-552. [cit. dne 20. 10. 2017]. Dostupné z: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.cz/&httpsredir=1&article=1049&context=mjil>>.

United Nations Treaty Collection - 11. Convention on the Rights of the Child [online]. Treaties.un.org, [cit. dne 24. 11. 2017]. Dostupné na https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en>.

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, I. Díl*. [online]. Via iuris. Bulletin pro právo ve veřejném zájmu, 19. 04. 2006 [cit. dne 03. 10. 2017]. Dostupné na <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=45>>.

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína., KLOUB, Jindřich. *Mezinárodní únosy dětí, III. Díl*. [online]. Via iuris. Bulletin pro právo ve veřejném zájmu, 19. 04. 2006 [cit. dne 03. 10. 2017]. Dostupné na <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=44>>.

4. Právní předpisy

Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí ze dne 20. 05. 1980 vyhlášena pod. č. 66/2003 Sb. m. s.

Nařízení (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb., Úmluva o styku s dětmi.

Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie 2016/C 202/01.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., ústavní zákon České národní rady o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

5. Judikatura

A. Rozhodnutí soudů ČR

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 07. 12. 2000, sp. zn. III. ÚS 440/2000

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 05. 2017, sp. zn. II. ÚS 378/17

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 05. 2017, sp. zn. II. ÚS 1080/17

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 02. 04. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08

Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 07. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 618/2005

Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 08. 09. 2015, sp. zn. II. ÚS 3742/14

Nález Ústavního soudu ČR, ze dne 18. 08. 2004, sp. zn. I. ÚS 55/04

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 02. 1980, sp. zn. 4 Tz 6/80

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 05. 03. 2008, sp. zn. 30 Cdo 5473/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 06. 2007, sp. zn. 30 Cdo 474/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 05. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 04. 2012, sp. zn. 30 CdLo 3430/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06. 08. 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 08. 12. 2010, sp. zn. Cpin 202/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 09. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2244/2011

B. Rozhodnutí ESLP a SDEU

Rozhodnutí ESLP ve věci Maumousseau a Washington proti Francii, č. 39388/05 ze dne 06. 12. 2007

Rozhodnutí ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku č. 41615/07 ze dne 06. 07. 2010

Rozhodnutí ESLP ve věci Haase proti Německu, č. 11057/02 ze dne 08. 04. 2004

Rozhodnutí ve věci X. proti Lotyšsku č. 27853/09 ze dne 26. 11. 2013

Rozhodnutí ESLP ve věci Broda proti Itálii, č. 22430/93 ze dne 13. 11. 2007

Rozhodnutí SDEU věci A sp. zn. C-523/07 ze dne 02. 04. 2009

Rozhodnutí SDEU věci Mercredi v. Chaffe sp. zn. C 497/10 PPU ze dne 22. 12. 2010

Abstract/Abstract

Předkládaná diplomová práce s názvem „*Řízení a výkon rozhodnutí ve věcech mezinárodních únosů dětí*“ se zabývá problematikou mezinárodních únosů dětí, která je, i vzhledem ke stále se zvyšujícím přeshraničním vztahům, tématem dosti aktuálním.

Práce si klade za cíl uvedenou problematiku představit, zhodnotit dostatečnost její právní úpravy a posoudit kompatibilitu české právní úpravy s příslušnými unijními a mezinárodními právními dokumenty.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. Kapitola první vymezuje právní předpisy významné pro pochopení problematiky mezinárodních únosů dětí – Úmluvu o právech dítěte, Haagskou úmluvu a Nařízení Brusel II bis. Druhá část kapitoly se věnuje zákonu o zvláštních řízeních soudních, který obsahuje zvláštní ustanovení pro řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí, a je tak v předmětné otázce hlavním pramenem českého práva.

Druhá kapitola předkládá výklad samotného pojmu mezinárodního únosu dítěte, jakož i pojmů souvisejících jako je obvyklé bydliště, nejlepší zájem dítěte a blaho dítěte.

V kapitole následující autorka představuje již samotné řízení ve věcech mezinárodních únosů dětí tak, jak jsou upraveny příslušnými právními předpisy, přičemž jsou vzájemně porovnávány. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí ve věci návratového řízení musí být vždy v souladu s nejlepším zájmem dítěte, věnuje se autorka také důvodům pro odepření navrácení dítěte, zejm. těch uvedených v čl. 13b Haagské úmluvy.

Kapitola čtvrtá se zabývá výkonem rozhodnutí vydaného v Návratovém řízení. I v této kapitole zůstává zachována systematika celé práce, kdy je úprava výkonu rozhodnutí přiblížena v Nařízení Brusel II bis a zákonu o zvláštních řízeních soudních. Jelikož ale výkon rozhodnutí není v Haagské úmluvě obsažen, je namísto ní autorkou rozebrána Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

ABSTRACT

The presented Diploma Thesis titled „ *The Proceedings and Enforcement of Judgments in cases of International Child Abduction* ” „deals with the issue of international child abduction, which is up to date with regard to even-increasing Cross-border relations. / which is given the ever-increasing cross-border relations, is quite up to date.

The aim of the Diploma Thesis is to introduce this issue, to assess the sufficiency of its legislation and to assess the compatibility of the Czech legislation with the relevant union and international legal documents.

The Diploma Thesis is divided into four main chapters. The first chapter defines legislation important to understanding of international child abduction - the Convention on the Rights of the Child, The Hague Convention and Brussel IIa Regulation. The second part of the chapter deals with the Act on Special Law Proceedings which contains special provisions for proceedings in the field of international child abduction, and thus is the main source of Czech law in the subject matter.

The second chapter provides an interpretation of the concept of international child abduction, as well as terms related such as habitual residence, best interests of the child and well-being of the child.

In the following chapter, the author is already dealing with proceedings as they are regulated by the relevant legal regulations and are compared to each other. Since the decision in the Return Procedure must always be in accordance with the best interest of the child, the author also deals with grounds for refusal to return the child, especially those mentioned in Article 13b of the Hague Convention.

Chapter Four deals with execution of the decision issued in the Return Procedure. Even in this chapter, the systematic nature of the whole work is maintained when the regulation of enforcement is approximated by the Brussels II bis Regulation and the by the Act on Special Law Proceedings. As the enforcement of the decision is not included in The Hague Convention, European Convention on Recognition an Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children is analysed by the author instead.

Seznam klíčových slov

Obvyklé bydliště; nejlepší zájem dítěte; mezinárodní únosy dětí; právo péče; právo styku; Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí; Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003; zákon o zvláštních řízeních soudních

KEYWORDS

Habitual residence; best interest of the child; international child abduction; right of custody; right of access; Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction; Council Regulation (EC) No 2201/2003; Act on Special Law Proceedings